

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

87

6

1187
G.36

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN

02075195

HANDLEIDING

TOT DE

NEDERDUITSCH E TAALKENNIS,

ZOO WEL IN HET GEBRUIK ALS IN DE
WOORDGRONDING BESCHOUWD

DOOR

Dr. *P E T R U S E E K M A*,
OUD ADVOCaat,

Ten dienste van zijne Leerlingen, en ter
meerdere overdenking voor Notariën,
derzelver Klerken, Schoolmeesteren,
alle Kantoor Bedienden, Deur-
waarders, voorts van alle jonge
Lieden van den Burgerstand
en Smaak.

TE LEEUWARDEN,
Bij DE WED. C. L. VAN ALTENA;

1819.

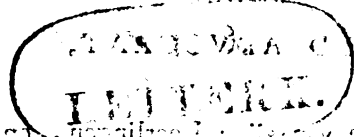
NED.
LETTERK.

AMERICAN

AMERICAN

AMERICAN

AMERICAN

AMERICAN

AMERICAN

VOORBERIGT.

Dat de Nederduitsche Taal eene oorspronkelijke taal is, welke nauwelijks wedergade vindt, veel invloed heeft op de zeden der menschen en 's Lands wetten, is zeker, reeds zedert langen tijd, eene aangenomene waarheid, welke geene tegenspraak lijdt; ik durf er bij voegen, dat zij, naar mijne handleiding aangeleerd, het oordeel beschaaft, en alzoo het verstand verlicht.

Dat dus het verwaarloozen daarvan zeker onvermijdelijke onheilen moet na zich slepen, is niet minder waar; als voortvloeiende uit derzelve nuttigheid.

Van deze gedachten schijnt ook geweest te zijn de waarlijk geleerde VAN DER LINDEN, wanneer hij spreekt over het verward geschrift der Notarien; hoe dit eindelijk eens eene gezegende oogst zal worden voor de Advokaten.

Het zien van stukken uit griffien, van regibanken ter eerster instantie, en andere, mij van tijd tot tijd voorgekomen, zullen niet min aan deze oogst, naar mijn inzien, bevorderlijk zijn.

Hoe wenschelijk dan ware het, dat dit voor het toekomende wierde voorgekomen! op publijk gezag;

IV VOORBERIGT.

hetgeen veel gemakkelijker zoude kunnen geschieden, dan de invoering van de Nederduitse spelling door den heere SIEGENBEEK, en de spraakkunst door den heere WEILAND.

* Hoe gemakkelijk immers zoude er eene ordonnan-
tie kunnen worden vervaardigd, waarbij verboden
wierd, dat kinderen, gansch onkundig in het regel-
matige van de Nederduitse Taal in volgende tij-
den op griffien, notariëele, of andere kantoren zou-
den mogen worden geplaatst, het zij dan, in welken
post ook!

Dat klerken aldaar zouden worden toegelaten
eenige functie te hebben, ten zij meer voorbereid
in gedachte taal, en eindelijk, dat de notarien
tot het notaris examen niet zouden worden toegela-
ten, dan na streng onderzoek daar omtrent.

In zoo verre, dat de Nederduitse Taal de pra-
paratoire studie van hun allen zoude moeten zijn.

Dit onderzoek eenigen tijd vooraf gegaan zijnde,
zouden zij, welke naar het notaris-ambt staan, met
meer grond hun aanstaand examen leeren bestudee-
ren, en men zoude het gewigtigst ambt van Notaris
in handen van kundige mannen zien; voorts de com-
paranten geene verdere slagtoffers worden van veler
onkunde.

De behoevemiddelen der leerjaren, thans plaats
heb-

hebbende, zijn op verre na niet genoegzaam; daar ik bij ondervinding heb, dat waarlijk knappe jongelieden, welke sedert jaren kantoren hebben gefrequentieerd, en, nu naar hun examen staande, van alle theoretische kennis gunsch onbloomt zijn, en mijne onderwijzing even eens behoeven, als of zij nooit aldaar hadden verkeerd.

Het is waar, zij hebben de zoogenaamde slenster, vervat in de ordonnantie van den vijftienwintigsten ventose, elfde jaar; maar hoe weinig tijds hebben zij slechts noodig om deze door goed onderwijs meer grondig te leeren? in een woord zij beklagen zich den tijd, welke zij aldaar hebben besteed, en nog moeten besteden.

Wij moeten niet in aanmerking nemen, hoe men oudtijds de Notariën, vooral in Vriesland, beschouwde, maar hoe men dezelve thans beschouwt: men hoore ten dezen einde den Staats-Raad REAL, welke met kracht van taal, in de wetgevende vergadering van Frankrijk heeft aangetoond, dat de Notariën een gestrenger crimineel wetboek, en eene scherpere regibank noodig hebben, dan het algemeene gros der menschen: hy betoogt, dat een gebrek aan kiesheid onder het algemeene gros der menschen niet strafbaar is; maar wanneer de zaak een Notaris betreft, zoude een gebrek aan kiesheid reeds eene berispelijke over-

overtreding zijn, en een gebrek aan braafheid eens misdadaad, die gestrengelyk behoort gestraft te worden.

Ik wil liefst niet spreken van de kamers van toezicht, daar ik niet weet, waar derzelve magt begint, of eindigt, en of deze zich ook uitstrekt tot de groffste onkunde van hunne confreres, welke zich schuldig maken aan de verregaanste mislagen, toonheil van hunne comparanten, of bevoorregten in uiterste willen.

Deze uitweiding houde men mij ten besten! daar mijn oogmerk niet anders is, dan de beoefening van de Nederduitsche Taal meer en meer te bevorderen, vooral ook door aantoonen, welke nadeelen uit het niet regelmatig kennen van dezelve moeten voortvloeijen, en onder welke menschen dit meest schuilt, zoo dat ik heb gemeend ook eenige middelen ter verbetering te moeten aan de hand geven.

Mogte deze mijne handleiding daar toe bevorderlijk zijn! en slechts strekken, als eene herinnering, en opwekking tot de beoefening der Nederduitsche Taal, de verregaande lusteloosheid beperken, en alzoo den weg banen tot genoemde Heeren in hunne werken, op order van het Staats-Bewind vervaardigd.

Men zegge niet, dat deze beoefening te veel moeite, en tyd zoude kosten, daar ik kinderen, van groot dertien Jaren onderwys, in hunne snipperuren, welke zy van het kantoor loopen overig hebben;

die

die zeker ver het grootste gedeelte van dit myn werkje verstaan, en door ontleden zulks kunnen aantoonen.

Hoe wenschelyk ook ware het, dat men kinderen, welke vreemde Talen zullen leeren, vooraf in de Nederduitsche Taal onderwees: het leeren van eene vreemde Taal zoude hun veel gemakkelijker vallen, en men zoude de denkbeelden, dat hunne ouders of voogden hunne eigene moeder taal te schandelyk verachteden, uit den weg ruimen.

Een kundig lezer zal weldra kunnen bemerken, dat ik my niet alzeer aan de orde heb verbonden, vooral veroorzaakt door het stellen van dit werkje voor myne leerlingen by gedeelten, en ik had geene genoegzame lust, om het zelve om te werken, te meer, daar ik het niet volstrekt noodig achtte ter bereiking van myn oogmerk.

Van daar ook, dat ik zes naamvallen heb verksen; vooral daar het vallen van zes naamvallen op vier, naar luid van vr. 28, niet ongemakkelyk zal zyn; dus, dat een verstandig lezer zich hier aan zal storen, kan ik niet gelooven.

Ik weet wel, dat ik in deze kiesche dagen eene wyde deur open voor de heeren Recensenten; maar, geen nood! indien ik slechts dit werkje bekroond zie met yver en lust tot het lezen van de voortreffelyke werken van de heeren SIEGENBEEK en WEILAND:

ware

ware het met dit gevolg, dat de wel eer zoo zeer bloeyende Rederyker kamers, thans veel ligt speelkamers, eens mogten vervangen worden door Sociëteitën, ter beoefening der Nederduitsche Taal! Mogde ik aan deze plaats, of elders daar toe de hand teenen! Ik zoude, schoon veel malen, wel niet met ondankbaarheid, doch door velen met geene genoegzame dankbaarheid, beloond, my, door wiens belangelbos onderwys, genoegzaam bekend, ja nadelig voor my zelve, tot ongenoegen van myne kinderen, ik zegge, met geene genoegzame, dankbaarheid beloond, my op nieuw aangefpoord vinden om vooral aan jonge lieden den weg te wyzen tot hun geluk, door myn onderwys, en hunne naarstigheid; in navolging van die myner leerlingen, welke, uit geringe beginselen, in zoo verre hunnen aanleg betreft, voortgekomen, thans de aanzienlykste rollen op het toneel dezer wereld spelen. Genoeg. —

DE STELLER.

Heerenveen, den 10

December 1818.

HAND.

H A N D L E D I N G

TOT DE

N E D E R D U I T S C H E

T A A L K E N N I S .

Zoo wel practicaant, als theoretisch, dat is, zoo wel in het gebruik, als in de woordgronding, beschouwd; ten einde het regelmatig zoo genaamd stellen, of brengen van zijne gedachten op het papier, daar door te bevorderen: de nederduitsche taalkennis; en dien ten gevolge vele wetenschappen, met oordeel te leeren bestudeeren, en alzoo het verstand der leerlingen te beschaven. Alles vervaardigd, ten dienste van Notariën, derzeiver klerken, schoolmeesteren, alle kantoor bedienden, deurwaarders; voorts van alle jonge lieden van den burgerstand, en smaak; door voorbeelden klaar gemaakt, ter meerdere overdenking.

Iste deel.

Vr. I. **W**at verstaat gij door het woord
Sprakkunst?

Eene begaafdheid om wel te kunnen spreken en
schrijven.

A

Vr. 2

Vr. 2. Hoe verdeelt men doorgaans de Spraakkunst?

In vier deelen, namelijk in de letterkennis, in de lettergreepkunde, in de woordkennis, en in de woordvoeging.

Vr. 3. Waar in bestaat de letterkennis?
Deze leert ons de letters, en derzelver kracht kennen.

Vr. 4. Hoe worden de letters verdeeld?

1°. In hoofdletters, en gemeene letters, 2°. in klinkers, en medeklinkers.

Vr. 5. Zeg mij eens het gebruik der hoofdletters?
Deze gebruik ik bij het begin van eenen nieuwen volzin, voor eigen namen, voor kunstwoorden, voor elken regel in dicht, voor de namen der maanden, anders gebruik ik altijd gemeene, of kleine.

Vr. 6. Zeg mij eens, hoe vele letteren wij in 't nederduitsch hebben?

Tweeëntwintig; voormaals zesentwintig; maar de *z*, *q*, *x* en *y* zijn niet meer in gebruik; de *c* alleen in *ch*, en in alle woorden van vreemde afkomst.

Vr. 7.

Vierdeelen. Vr. 2. Andere verdeelen de Spraakkunst in twee deelen, namelijk in de *Spelkunst*, en *Woordvoeging*, wanneer zij door de *Spelkunst* verstaan de woorden op zich zelven, en door de *woordvoeging* de zamenvoeging der woorden.

Namelijk. Vr. 2. ~~ziet men~~ *Siegenbeek*, § 15, pag. 236.

Van vreemde afkomst. Vr. 6. Er zijn namelijk van deze twee hoofdfsoorten; waarvan de eerste zodanige woorden behelst, welke, of schoon van nitheemschen oorsprong zijnde, echter door veelvuldig en langdurig gebruik, als *ware*, *hiss* *bürgerrecht* vastregegen hebben, en voor Nederduitche kunnen gelden. Tot de tweede hoofdfsoort behooren de eigenlijk gezegde vreemde woorden, welke, als in onze taal niet zijnde ingelijfd, terstond hunnen uitheemschen oorsprong verraden. Eindelijk zijn er nog andere woorden,

Vr. 7. Welke letteren gebruikt men dan in plaats van deze?

Men gebruikt veeltijds *k* voor *c*, *kw* voor *q*, *kt* voor *x*, en de dubbelde *i* (*ii*), met een streepje aan de laatste (*ij*), om dezelve van de *u* te onderscheiden, in plaats van *y*, als *kwaad*, *dagelijks*.

Vr. 8. Hoe vele klinkers zijn er?

Vijf, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, de overige zijn medeklinkers.

Vr. 9. Wat is een klinker?

Eene letter, welke op zich zelve kan uitgesproken worden, en daarom eene lettergreep kan uitmaken, ja meermalen een woord; als *Adam*, *U*, *O!*

Vr. 10. Wat is een medeklinker?

Eene letter, welke op zich zelve niet kan uitgesproken worden, zonder behulp van een der klinkers, als *b*, *c*, *d*.

Vr. 11. Weet gij mij ook iets te zeggen van de tweeklanken?

De tweeklanken zijn te zamengefeld uit tweeklinkers, welke in de uitspraak beide eenigermate gehoord worden; als *au*, *eu*, *ei*, *ie*, *ou*, *oe*, *ui*, als

A 2 *dauw*,

den, welke tusfchen deze beide hoofdfsoorten in staan; die, namelijk, waaromtrent het eenigermate onzeker is, of men dezelve, als der taal reeds werkelijk toegeëigend, dan als vreemde woorden, te beschouwen hebbe. Zie verders Siegenbeek § 18, pag. 250 — 253.

Dagelijks. Vr. 7. Bij de uitspraak der dubbelde *ij*, doen de Vriezen, Zeeuwen, Gelderschen, Overijselschen, en Groningers de echte, en oorspronkelijke uitspraak hooren; als in *lijzen*, *schrijven*, *mijn*, *zijn*, doch, op de tong der Hollanders, is deze echte klank reeds vroeg verloren geraakt, en voor eenen anderen, eenigzins zweemende naar den klank van *ei*, verwisseld geworden; als *leiken*, *schreiven*, *mein*, *zein*; Siegenbeek § 1, pag. 66.

douw, reuk, heimelijk, die, houd, hoed, bruid,
drieklanken zijn *ieu, oei*, als *nieuw, foei*.

Vr. 12. Weet gij mij ook iets te zeggen van de verwante, of, dat ik mij zoo eens uitdrukke, elkanderen in het bloedbestaande letteren?

Deze zijn *b* en *p* *d* en *t*, *g* en *ch*, *v* en *f*, *z* en *s*; ook zijn er wisselletters, *l* en *r*, *a* en *e*, als in stamelen, en stameren, smarten, en smerten; deze verwante letteren komen in de uitspraak zeer in klank o'vereen, en zijn daarom in de spelling moeilijk te onderscheiden.

Vr. 13. Welk is het tweede deel der Spraak-kunst?

De lettergreepkunde.

Vr. 14. Waarin bestaat de lettergreepkunde?

Deze leert ons de lettergrepen te onderscheiden.

Vr. 15. Wat is een lettergreep?

Eene samenstelling van letteren tot eene greep, en dus een gedeelte van een woord, als men-schen.

Vr. 16. De samenstelling van letteren tot grepen, en de grepen tot woorden, hoe wordt deze genaamd?

De Spelkunde, waarvan wij hier achter nader zullen handelen.

Vr. 17. Wat is het derde deel der Spraakkunst?

De woordkennis.

Vr. 18. Waarin onderwijst ons deze?

Deze leert ons den oorsprong, en het onderscheid der woorden.

Vr. 19. Hoe velerlei soort van woorden ontmoeten wij in onze taal?

Tien.

Tienderlei, als 1° zelfftandige naamwoorden, 2° derzelve vobleden, of geflacht woorden, 3° bijvoegelijke naamwoorden, 4° voornaamwoorden, 5° werkwoorden, 6° deelwoorden, 7° bijwerkwoorden, 8° voorzetsels, 9° voegwoorden, 10° tufchenwerpfels.

Vr. 20. Hoe worden de woorden verdeeld?

In veranderlijke, en onveranderlijke.

Vr. 21. Welke zijn de veranderlijke?

Dezes eerfte, daar de vier laafte onveranderlijk zijn.

Vr. 22. Hoe worden de woorden veranderd?

Door getallen, naamvallen, geflachten, wijzen, tijden, en perfonen.

Vr. 23. Hoe vele getallen zijn er?

Twee; een enkelvoudig, en een meervoudig getal.

Vr. 24. Wat onderscheid is er tufchen de getallen?

Het enkelvoudig fpreekt van één, het meervoudig van meer dan één.

Vr. 25. Hoe maakt gij het *meervoudig getal* onzer zelfftandige naamwoorden?

Door het aannemen van *s*, *n*, *en*, zoo ook door *eren*, als *akker*, *akkers*, *haven*, *havens*, *vriend*, *vrienden*, *kind*, *kinderen*, *hoogte*, *hoogten*.

A 3

Vr. 26.

Tienderlei. Vr. 19. Deeze noemt men deelen der rede, men brengt dezelve ook wel tot drie hoofdborten; tot *naamwoorden*, *werkwoorden*, en *kleinere rededeelen*; wanneer wij tot de naamwoorden brengen de zelfftandige naamwoorden met hunne lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, en voornaamwoorden; tot de werkwoorden, de deelwoorden, en tot de kleinere rededeelen, de voorzetsels, bijwerkwoorden, en voegwoorden. Weiland fteft, in plaats van de deelwoorden de telwoorden, en brengt deze tot de kleinere rededeelen, en laat de werkwoorden op zich zelve. Zie § 73, pag. 47.

Vr. 26. Zijn er gene zelfstandige naamwoorden, welke alleen in 't enkelvoud gebruikt worden?

Ja, als *armoede, aarde, adel, adem, bedrog, bloed, draf.*

Vr. 27. Zijn er ook geen naamwoorden, welke alleen in 't meervoud gebezigd worden?

Ja, als *inkomsten, onkosten, ouderen, voorouderen, herfeus, lieden, enz.*

Vr. 28. Wat verstaat gij door *naamvallen*?

De verandering van elk woord.

Vr. 29. Hoe vele naamvallen heeft een woord?

Zes, die ongelijk genaamd worden; ter onderscheiding noem ik ze de eerste, de tweede, enz.

Vr. 30. Hoe worden de naamvallen bij de taalkundigen genaamd?

1° De werker, 2° de eigenaar, 3° de ontvanger, 4° de lijder, 5° toehoorder, en 6° de derver.

Vr. 31. Hebben zij ook andere benamingen?

Ja, de noemer, de teler, de gever, de aanklager, de

Meervoudig getal. Vr. 25. Lid heeft in het meervoud, *leden, schip, schepen, stad, steden, smid, smeden, spij, speten, enz.* van het oude *led, schep, sted, smet, spet.* heid heeft *heden*, als *waarheid, waarheden*, om dat men oudtijds niet *heid* zeide, maar *hede*, als *waarhede, waarheden*.

Zommige zelfstandige naamwoorden verdubbelen, bij het vormen van het meervoud, den medeklinker, als *bron, bronnen, klip, klippen, schim, schimmen, minnares, minnaresfen, getuigenis, getuigenisfen.* enz. Zie Weiland, § 96, pag. 55.

Naamvallen. Vr. 28. Doorgaans telt men thans vier naamvallen, en gebruikt, in plaats van den vijfden naamval, den *eersten*, om dat de vijfde naamval, in alle opzichten, gelijk is aan den *eersten*, en de zesde naamval bij ons altoos door een voorzetsel wordt aangeduid. Weiland, § 147, pag. 73, zie de reden waarom ik zes naamvallen stel in het voorberigt. Men gebruikt dan, in plaats van den zesden naamval, den *tweeden*.

de roeper, de derver; de eerste zijn wel de verkiezelijkste; maar de laatste de gewoonste.

Vr. 32. Zijn er niet eenige bijvoegelijke naamwoorden, welke niet worden verbogen, en in alle naamvallen onveranderd blijven?

Ja; *allerlei*, *velerlei*, *allerhande*, als geschriften van allerlei aard — velerlei foorten van appelen — allerhande menschen — velerhande zaken, enz.

Vr. 33. Zijn er niet meerdere, welke onveranderd blijven?

Ja; alle stoffelijke bijvoegelijke naamwoorden; als *zilveren*, *gouden*, *houten*, *tinnen*, *koperen*, *zijden*, *wollen*, enz. b. v. *zilveren lepels*.

Vr. 34. Wat verstaat gij door geslachten?

Dat het eene zelfstandig naamwoord mannelijk, het andere vrouwelijk, en het derde onzijdig is, dus zijn er drie geslachten; waarvan het zelfstandig naamwoord slechts één van drieën heeft.

Vr. 35. Hoe worden de naamwoorden verdeeld, met betrekking tot de geslachten?

In zelfslachtige, en gemeenslachtige naamwoorden.

Vr. 36. Wat is een zelfslachtig naamwoord?

Een woord, het geen zoo wel het mannelijke, als het vrouwelijke bevat; zoo is *arend* mannelijk, schoon het voor een wijfje van een *arend* wordt genomen, zoo is *kat* vrouwelijk, schoon het voor een *kater* wordt genomen, zoo is *paard* onzijdig, schoon het voor een *hengst*, of *merrie* wordt genomen.

A 4

Vr. 37.

Arend. Vr. 36. *Kemel*, *leeuwrik*, *olifant*, *reiger*, *struis*, *yalk*, *yink*, *yos*.

Kat. Vr. 36. *Muis*, *rot*, *haagdís*, *slang*, *duif*, *kraal*, *musch*, *faip*, *toriel*, *zwaluw*. enz.

Paard. Vr. 36. *Kind*, waar door zoo wel een jongen, als een meisje, wordt aangeduid. Weiland, § 105, p. 59.

Vr. 37. Wat is een gemeenschichtig naamwoord?

Een naamwoord; het welk *mannelijk* is, wanneer het voor een *man* genomen wordt, en *vrouwelijk*, wanneer het voor eene *vrouw* genomen wordt; zoo als erfgenaam, banneling, zuigeling. enz.

Vr. 38. Hoe noemt men de verandering van een naamwoord door naamvallen?

Valbuiging, of verbuiging.

Vr. 39. Verbuig mij eens de woorden *de heer*, *de vrouw*, *het kind*; het eerste is mannelijk, het tweede vrouwelijk, en het derde onzijdig; of laat ik U liever eens een denkbeeld, ter navolging, geven?

Eenvoud.

1 De heer.	1 De vrouw.	1 Het kind.
2 Van den heer, of des heeren.	2 Van de vrouwe, of der vrouwe.	2 van het kind, of des kinds.
3 Aan den heer, of den heere.	3 Aan de vrouw, of der vrouwe.	3 Aan het kind, of aan den kinde.
4 Den heer.	4 De vrouw.	4 het kind.
5 O heer!	5 O vrouw!	5 O kind!
6 Van den heere, of heer.	6 Van de vrouwe.	6 van het kind, of van het kinde.

Meervoud.

1 De heeren.	1 De vrouwen.	1 De kinderen.
2 Der heeren, of van de heeren.	2 Der vrouwen, of van de vrouwen.	2 Der kinderen, of van de kinderen.
3 Aan de heeren, of den heeren.	3 Aan de vrouwen, of der vrouwen.	3 Aan de kinderen, of der kinderen.
4 De heeren.	4 De vrouwen.	4 De kinderen.
5 O heeren!	5 O vrouwen.	5 O kinderen.
6 van de heeren.	6 van de vrouwen.	6 van de kinderen.

Vr. 40. Volg nu dit, door mij aan U opgegeven, voorbeeld in het verbuigen van de *koning*, *de koningin*, *het paard*?

Een-

Eenvoud.

1 De koning.	1 De koningin.	1 Het paard.
2 van den koning, of des konings.	2 van de koningin, of der koningin.	2 van het paard, of des paards.
3 Aan den koning, of den koning.	3 Aan de koningin, of der koninginne.	3 Aan het paard, of aan het paarde.
4 Den koning.	4 De koningin.	4 Het paard.
5 O koning.	5 O koningin!	5 O paard.
6 van den koning, of koning.	6 van de koningin.	6 van het paard, of van het paarde.

Meervoud.

1 De koningen.	1 De koninginnen.	1 De paarden.
2 Der koningen, of van de koningen.	2 Der koninginnen, of van de koninginnen.	2 Der paarden, of de paarden.
3 Aan de koningen, of den koningen.	3 Aan de koninginnen, of der koninginnen.	3 Aan de paarden, of der paarden.
4 De koningen.	4 De koninginnen.	4 De paarden.
5 O koningen!	5 O koninginnen!	5 O paarden!
6 van de koningen.	6 van de koninginnen.	6 van de paarden.

Vr. 41. Verbuig mij nu eens de lidwoorden *een*, *eene*, en *een*, dan zult gij ook kunnen weten, hoe *een heer*, *eene vrouw*, en *een kind*, worden verbogen?

Eenvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 Een.	1 Eene.	1 Een.
2 Eenes, (eens) of van eenen.	2 Eener, of van een (eene).	2 Eene, of van een.
3 Aan eenen, of éénen.	3 Aan eene, of eener.	3 Aan een, of eenen.
4 Eenen.	4 Eene.	4 Een.
5 ontbreekt.	5 ontbreekt.	5 ontbreekt.
6 van eenen.	6 van eene.	6 van een, of van eenen.

Het Meervoud ontbreekt.

Vr. 42. In de verbuiging van het bepaald lidwoord *de*, hebt gij zeker opgemerkt, dat dit lidwoord in den *aden* naamval van het

eenvoudig getal *den* heeft — is het gebruik van *de* en *den* niet zeer verschillend?

Ja, in zoo verre, dat men *de*, in plaats van *den* gebruikende, en *den* in plaats van *de*, dikwijls eenen groten misflag kan begaan.

Vr. 43. Helder mij dit eens met een voorbeeld op? Zoo zeg ik *de* zoon, dien *de* vader bemint, en *de* zoon die *den* vader bemint, beteekenende het eerste *den* zoon, die van den vader bemint wordt, en het tweede den vader, die van den zoon bemind wordt.

Vr. 44. Wat volgt hier uit? Dat men in het gebruik van *de*, en *den* voorzichtig moet te werk gaan.

Vr. 45. Wat is een zelfstandig naamwoord? Een woord, dat eene zaak, of persoon beteekent, en onderscheidene getallen, naamvallen, en geslachten heeft.

Vr. 46. Hoe velerlei zijn de zelfstandige naamwoorden?

Tweeërlei, eigene, en gemeene.

Vr. 47. Welke zijn de eigene? Die aan eenen bijzonderen persoon, of zaak eigen zijn, als Petrus, Klaas, Hendrik, Amsterdam, enz.

Vr. 48. Welke zijn de gemeene? Die gemeen zijn aan de gansche soort, als *tafel*, *bank*.

Vr. 49. Wij hebben nu de zelfstandige naamwoorden beschouwd; laat ons nu eens zien, wat een bijwoord, of *bijvoegelijk naamwoord* is; watis dit?

Een woord, dat geen persoon, of zaak uitdrukt; maar dezelfde eigenschap, of hoedanigheid, als hoog,

hoog, breed; en in getallen, naamvallen, en geslachten veranderd wordt.

Vr. 50. Gij zegt mij veranderd, of verbogen wordt; voeg dan eens bij het zelfstandig naamwoordkoning, het bijvoegelijk naamwoord *magtig*, en bij koninginne *magtiga*, en bij paard *sterk*, met de lidwoorden *de* en *het*; hoe maakt gij het nu met deze verbuiging?

Eenvoud.

Mannelijk.

- 1 Een magtig koning.
- 2 Eens magtigen konings, of van eenen magtigen koning.
- 3 Aan eenen magtigen koning, of eenen magtigen koning.
- 4 Eenen magtigen koning.
- 5 O magtige koning!
- 6 van eenen magtigen koning.

Vrouwelijk.

- 1 Eene magtige koningin.
- 2 Eener magtige koningin, of van eene magtige koningin.
- 3 Aan eene magtige koningin, of eener magtige koningin.
- 4 Rene magtige koningin.
- 5 O magtige koningin!
- 6 van eene magtige koningin.

Meervoud.

1 De magtige koningen.	1 De magtige koninginnen.
2 Der magtige koningen, of van de magtige koningen.	2 Der magtige koninginnen, of van de magtige koninginnen.
3 Aan de magtige koningen, of der magtige koningen.	3 Aan de magtige koninginnen, of der magtige koninginnen.
4 De magtige koningen.	4 De magtige koninginnen.
5 O magtige koningen!	5 O magtige koninginnen!
6 van de magtige koningen.	6 van de magtige koninginnen.

On-

Bijvoegelijke naamwoorden. Vr. 49. Deze beheerschen ook naamvallen en wel tien tweeden, derden, en vierden naamval. Den tweeden vorderen *magtig*, *zas*, *gedachtig*, *bevust*, *schuldig*, *waardig*, *moede*, *kundig*, enz. Den derden naamval vorderen *ge-lijk*, *aangenam*, *bekent*, *duidelijk*, *dienstig*, *gehoorzaam*, *gevaarlijk*, *heilzaam*, *nuttig*, *schadelijk*, enz. Den vierden naamval vorderen die bijvoegelijke naamwoorden, welke maat, gewig, onderdom, en waarde beteekenen, in zoo verre deze dingen door een telwoord aangeduid worden, als: *tien pond zwaar*; *dertig jaren oud*; *zes ellen lang*; *drie fluyvers waardig*, enz. Zie Wêland § 51, der woordvoering. pag. 225.

Onzijdig. Eenv. Meerv. Onzijdig.

1 Het sterke paard.	1 De sterke paarden.
2 van het sterke paard, of des sterken paards.	2 Der sterke paarden, of van de sterke paarden.
3 Aan het sterk paard, of aan het sterke paarde.	3 Aan de sterke paarden, of der sterke paarden.
4 Het sterke paard.	4 De sterke paarden.
5 O sterk paard!	5 O sterke paarden!
6 van het sterke paard, of van het sterk paarde.	6 van de sterke paarden.

Vr. 51. Wordt een bijvoegelijk naamwoord wel eens gesteld, in plaats van een zelfstandig naamwoord?

Ja; wanneer men het zelfstandig naamwoord er gemakkelijk bij kan uitdenken; bij voorbeeld; *de geleerden zeggen*; dat is, de geleerde mannen zeggen; *kwaad doen*, dat is, *kwade dingen doen*.

Vr. 52. Hoe vele geslachten heeft een bijvoegelijk naamwoord?

Alle drie, op dat het zelve zich zoude kunnen schikken, in geslacht, naar het zelfstandig naamwoord, in eenen, en den zelfden uitgang.

Vr. 53. In de vraag 49 zeg ik *laat ons*; waarom niet *laten wij*?

Op het woord *laten* moeten wij wel letten; men moet niet zeggen *laten wij gaan*; maar *laat ons gaan*, om dat het hier komt in den zin van *toelaten* — het is dus of er stond *laat ons toe, dat wij gaan*. — Weiland, § 177, pag. 273.

Vr. 54. Zijn er gene meerdere soorten van naamwoorden?

Ja; Itamwoorden, de daarvan afgelegde woorden, de te zamen gestelde woorden, verkleinwoordtjes, vergrotende, verhevenste woorden, ook zamenpakende zelfstandige naamwoorden.

Vr. 55.

Vr. 55. Wat zijn stamwoorden?

Het zijn grondwoorden, waarvan andere afgeleid worden, alzoo is *vaden* (*bezorgen*) het grondwoord, en vader het afgeleide, zoo komt *belijdenis* van *belijden*.

Vr. 56. Noem mij eens eenige zamengestelde woorden?

Bierglas, wijngaardsrank, erfstadhoudersambt, sneeuwwit, boosaardig, doodstrafwaardig, zelfmoord, spreekwijze, zoetvloeiend, welkomst, tegenspoed, narede, en vele andere.

Vr. 57. Gij zegt van zamengestelde woorden, maar zeg mij eens, hoe worden zij zamengesteld?

Sommige met zelfstandige naamwoorden, of bijwerkwoorden, andere met voorzetsels, als *handhaven*, *liefkozen*, *aanspreken*.

Vr. 58. Wat zijn verkleinwoordtjes?

Welke minder beteekenen, dan het grondwoord, waarvan ze afgeleid worden; als meisje, schaartje, kindje.

Vr. 59. Hoe worden de te zamengestelde woorden verbogen?

In het laatsten woord; als *huismans*, *des huismans*.

Vr. 60. Maar zeg mij eens, waaraan kent men het geslacht?

Veelal heeft het mannelijk plaats bij eigen namen van mannen, of mannelijke bedieningen, als *Pijter Burgemeester*.

Belijdenis. Vr. 55. Niet *belijdenis*, *belijdenis*, *geschiedenis*, *hebbelijk*, *dadelijk*, *loffelijk*, *strengelijk*, *vrijzinnig*, *gebruikelijk*, *mannelijk*, *leerling*, niet *leerling*, *menscheijk*, *getrouwelijk*, *Siegenbeck*, § 17, pag. 240 — 249.

Vr. 61. Wanneer heeft het vrouwelijk geslacht plaats?
 In eigen namen van vrouwen, of vrouwelijke bedieningen, als Maria, Dienstmaagd.

Vr. 62. Maar dit is op verre na niet toereikend, om de geslachten te kennen?
 Neen; aan den uitgang, en de werking, zijn de meeste te kennen.

Vr. 63. Het is waar, dat het mannelijk veel plaats heeft bij namen van mannen, en mannelijke bedieningen, en het vrouwelijke bij namen van vrouwen, en vrouwelijke bedieningen; gij geeft mij daarvan voorbeelden; maar geef mij nog eens eenige voorbeelden, omtrent het mannelijk geslacht?

Vorst, koopman, hovenier, wijngaardenier, ondeugd, booswicht, wanneer deze twee laasten, als *eigen namen van mannen* gebruikt worden; schoon *deugd* vrouwelijk is, en *wicht* onzijdig.

Vr. 64. Onderrigt mij ook eens nader omtrent het vrouwelijke?
 Voedster, vriendin, zondaresse.

Vr. 65. Welke zijn verders vrouwelijk?
 1° De namen van bijzondere letteren, zoo zeg ik; eene *a*, eene *b*, eene *c*, enz. 2° de naamwoorden, die

namen van mannen. Vr. 63. Manneijk zijn insgelijks de woorden, in *some* eindigende, wanneer zij den staat, de magt, of ge-eigendheid eener zaak aanduiden, als: de *adeldom*, *eigendom*, *ouderdom*, *rijkdom*, *wijsdom*, enz. schoon wij, bij het onzijdige geslacht, ook woorden, in *dom* eindigende, als onzijdig zullen ontmoeten.

Werkwoorden. Vr. 65, en wel van het *wortel*, of *zakelijk deel*; wel

die op *in*, of *ing* uitgaan, en van *werkwoorden* afgeleid worden, als *wandeling*, *beweging*, *bevindings*.

Vr. 66. Welke verders?

Die op *nis* uitgaan, als *behoudenis*, *gedachtenis*; 2° die uitgaan op *y*, of *ye*, als *abdy*, *waardy*, *burgery*, *bakkerij*, *dievery*, 3° die op *heid* uitgaan, als *regtveerdigheid*, *grootheid*, enz.

Vr. 67. Welke verders?

1° Die op *schap* eindigen, als *breederschap*, *burgerschap*, 2° die *te* achter aan hebben; als *rondte*, *hoogte*, *diepte*, *grote*; 3° die op een zachte *e* uitgaan; als *vreeze*, *zorge*.

Vr. 68. Maar zeg mij ook eens, welke naamwoorden, onzijdig zijn?

Deze kan men al veeltijds aan het bepaald lidwoord *het*; wil het dit voor zich dulden, dan is zeker het naamwoord onzijdig; als *het graan*, *het goud*, *het bederf*, *het bakfel*, *het oogje*, *het heidendam*.

Vr. 69. Welke zijn verders onzijdig?

1° Werkwoorden in de onbepaalde wijze, als naamwoorden gebruikt; als *het eten*, *het drinken*; 2° bij

VOE

wel verstaande, dat ik, door het *wortel*, of *zakelijk deel* der werkwoorden, versta het *hoofd* of *voornaamste deel* der zamengestelde werkwoorden, zoo is b. v. in wandelen, het geen zamengesteld is uit *wand*, *wandelen*, *wanden* het *hoofd*, of *zakelijk deel van wandelen*; zoo is in *beweging*, het geen zamengesteld is uit *be* en *wegen*, van *weg*, *wegen* het *hoofd*, *voornaamste*, of *zakelijk deel*.

Schap Vr. 67. Schoon ook eenige onzijdig zijn, als *het byzonderschap*, *het meesterschap*, *het stadhouderschap*, doch die wij aan het woordje *het* wel kunnen kennen.

Het goed Vr. 69. Hiertoe behooren ook de verkleinwoordtjes, *het schaapje*, *het lammetje*, *het jonkje*, *het windtje*, *het maagdje*.

Onzijdig. Vr. 69. *Menech*, iemand bepaaldelijk bedoelende, is onzijdig; en *mannelijk*, wanneer het een samenpakkend zelfstandig naamwoord is, en voor *menschen* genomen wordt.

voegelijke naamwoorden, als zelfstandige naamwoorden gesteld; als *het ruim, het rond, het goed*.

Vr. 70. Dit is zeker genoeg voor ons bestek; alle regelen, en daar op gemaakte uitzonderingen, zouden ons maar verwarren — weet gij mij niet een hulpmiddel ter bereiking van het kennen der geslachten, aan de hand te geven?

Ja, de Heeren Kluit, Pijterfon, Bolhuis, en anderen, hebben geslachtlijsten van zelfstandige naamwoorden gemaakt, waaruit wij de geslachten van alle zelfstandige naamwoorden kunnen weten.

Vr. 71. In welk naamwoord heeft de vergroting, of vergelijking plaats?

Alleen in de bijvoegelijke naamwoorden, en in sommige bijwerkwoorden, dat is, de stellende, de *vergrootende*, en de overtreffende trap, heeft daar in plaats, dus drie trappen.

Vr. 72. Geef mij, ter meerder verstand, eens eenige voorbeelden van deze trappen van vergroting, of vergelijking?

Breed; breder, breedst; groot; groter, grootst; in welke beide woorden, de stellende, de vergrootende, en overtreffende trappen gevonden worden.

Vr. 73. Hoe denkt gij over de verbuiging van den vergrootenden trap; zoude deze, als naar het oordeel van sommigen, onverbuigelijk zijn? Ik

antw. Vr. 70. Zamengestelde zelfstandige naamwoorden volgen het geslacht van het laatste woord; bij voorbeeld: *het hulpmiddel, de kerkgang*. Weiland § 14, pag. 210.

Vr. 71. De vergrootende trap der bijvoegelijke naamwoorden, en bijwerkwoorden, hebben *dan* en niet *als ik*; zoo is het ook geleege met *nimmer, nics, nergens, nobis*; zoo zeg ik, *ik heb het noot, dan van hem gehoord*. Zie Weiland § 78 der woordvoeging, pag. 233.

Ik meene, dat de vergrootende trap verbogen kan worden, ten zij niet eene te lange staart wanluidenheid verwekt; wanneer ik denzelven onverbogen zal laten; zoo zal ik niet zeggen *eenen verheyeneren smaak hebben*; maar *een verheyener smaak hebben*.

Vr. 74. Zijn er geene woorden, welke wegens hunne beteekenis geen vergrooing gedoogen? Ja; als *sneeuw wit, yskoud, beendroog*.

Vr. 75. Wat is een zamenpakkend zelfstandig naamwoord?

Een woord, het welk eene meerderheid van personen of zaken in het enkelvoud uitdrukt, bij voorbeeld, *volk, menigte* zijn eenvoud, en drukken echter vele personen uit.

Vr. 76. Maar de voorleden zouden wij schier vergeten hebben?

Deze zijn voorloopers van de gemeene zelfstandige naamwoorden, en leeren ons de meerdere, of mindere bepaaldheid der woorden; als *de man, het paard*.

Vr. 77. Hoe velerlei zijn dezelve?

Tweeërlei, bepaalde, en onbepaalde; als *de, het, eene*, en *een*, waarvan *de* en *het* bepaalde zijn, *een*, en *eene* onbepaalde.

Vr. 78. Wat is een voornaamwoord?

Een woord, dat *in plaats van een naamwoord* gesteld wordt, en in getallen, geslachten, en naamvallen veranderd wordt.

B

Vr. 79.

Het. Vr. 77. Koomt ook dikwijls voor, als een aanwijzend voornaamwoord in plaats van *dat*, of *het zelve*: als; *waar is mijn boek? Het is hier, of hier is het*.

In plaats van een naamwoord. Vr. 78. Om de namen der personen, of zaken, welke voorwerpen der onderhandelingen zijn, niet zoop dikwerf te herhalen, strekken deze voornaamwoorden. Zie *Wetland* § 210, 1ste deel, pag. 101.

Vr. 79. Hoe onderscheidt gij dezelve?

Hoofdzakelijk; in betrekkelijke en wederkeerende.

Vr. 80. Hoe verders?

In *persoonlijke*, *vragende*, *aanwijzende*, *bezittelijke*, welke nu als *bijvoegelijk* voorkomen, nu als *zelfstandig*.

Vr 81. Geef mij eens eenige als voorbeelden op?

1° Betrekkelijke zijn betrekkelijk tot personen, of zaken te voren genoemd, als *die*, *dat*, *welke*, *de welke*, *het gene*.

2° Wederkeerende zijn, *zich zijn*, *hun*, *haar*.

3° Persoonlijke: *ik*, *gij*, *hij*, *zij*, *men*, *wij*, *gijl*.

4° Vragende: *wie?* *wat?* *welke?* en *welk*.

5° Aanwijzende: *die*, *dat*, *deze*, *gene*, *dit*, *deze*, en *gene*, *deze*, en *die*.

6° Bezittelijke, als bijvoegend, *mijne*, *uwe*, *zijne*, *hare*, *onze*, *hunne*, als zelfstandig *de mijne*, *de uwe*, *het mijne*, *het uwe*.

Vr. 82. In de aanwijzende voornaamwoorden hebt gij *deze*, *gene*, en *die* ontmoet — hebben deze voornaamwoorden geen onderscheiden gebruik?

Ja; *deze* heeft betrekking op het naast bijstaand voorwerp, *die* op het middelste, en *gene* op het verst afstaande.

Vr. 83. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Jan, *Pijter*, en *Klaas* hebben gevochten: deze met *Tjibbe*, die met *Hendrik*, en gene met *Hans*; hier heeft *Hans* gevochten met *Jan*, *Hendrik* met *Pijter*, en *Tjibbe* met *Klaas*. Zie Weiland § 98 der woordvoeging, pag. 240.

Vr. 84. De meeste voornaamwoorden, verschillen

len zoo zeer niet in verbuiging van andere woorden; maar *ik, gij, hij, zij*, verschillen zeer; hoe verbuigt gij deze door alle naamvallen?

Het Eenvoud.

1 Ik.	1 Gij.	1 Hij.	1 Zij.
2 <i>Mijns</i> , of van mij.	2 <i>Uws</i> , of van U.	2 <i>Zijns</i> , of van hem.	2 Van haar, of harer.
3 Aan mij.	3 Aan U.	3 Aan hem.	3 Aan haar.
4 Mij.	4 U.	4 Hem.	4 Haar.
5 ontbreekt.	5 Gij of O Gij!	5 ontbreekt.	5 ontbreekt.
6 van mij.	6 van U.	6 van hem.	6 van haar.

Het Meervoud.

1 Wij.	1 Gijl.	1 Zij.	1 Zij.
2 <i>Onzer</i> , of van ons.	2 <i>Uwer</i> , of van U.	2 <i>Hunner</i> , of van hun.	2 Van haar, of harer.
3 Aan ons.	3 Aan U.	3 Aan hun.	3 Aan haar.
4 Ons.	4 U.	4 <i>Heu</i> , of hup.	4 Haar.
5 ontbreekt.	5 Gij, of o gij!	5 ontbreekt.	5 ontbreekt.
6 van ons.	6 van U.	6 van hun.	6 van haar.

Vr. 85. Maar lijden *hij zij en het*, geene andere verbuiging?

Ja; ingevalle zij als wederkeerig voorkomen, b. v.

Eenvoud.

1 Hij.	1 Zij.
2 Van zich, of zijns.	2 Van zich, of hunner.
3 Zich, of aan zich.	3 Aan zich, of zich.
4 Zich.	4 Zich.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van zich.	6 van zich.

Meervoud.

1 Zij.	1 Zij.
2 van zich, harer, of van haar.	2 van zich, harer, of van haar.
3 Aan zich, of zich.	3 Aan zich, of zich.
4 Zich.	4 Zich.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van zich.	6 van zich.

B a

Vr. 86

Vr. 86. *Hij en zij hebben dus in den tweeden naamval van hem, en van haar; wat onderscheid is er dus van hem, en van zich, van haar, en van zich?*

Van hem ziet op eenen anderen persoon, zoo ook *van haar*; maar *van zich*, ziet op *zich zelve*; als *hij sprak van hem, hij sprak van zich*, dat is *van zich zelve*. Zie Weiland, pag. 106, § 220.

Vr. 87. Hoe is het in dezen gelegen met *het*?
Wederkeering voorkomende wordt het in het eenvoudig en meervoudig getal, verbogen als *hij*.

Vr. 88. Hoe maakt gij het met de verbuiging van de voornaamwoorden, *wie, welke, deze, en die*?

Het Eenvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 Wie.	1 Wie.	1 Wat.
2 Wiers, of van wien.	2 Van wie, of wier.	2 Waar van.
3 Aan wien of wien.	3 Wie, of aan wie.	3 Waar aan.
4 Wien.	4 Wie.	4 Wat.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van wien.	6 van wie.	6 waar van.

Het Meervoud.

1 Wie.	1 Wie.
2 van wie, wier.	2 van wie, wier.
3 Wien, of aan wien.	3 Aan wie.
4 Wie.	4 Wie.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van wie.	6 van wie.

Het Eenvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 Welke.	1 Welke.	1 Welk.
2 van welken, of welks.	2 van welke, of welke.	2 van welks, of welken.
3 Aan welken.	3 Aan welke.	3 Aan welken, of welken.
4 Welke.	4 Welke.	4 Welken.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van welken.	6 van welke.	6 van welke. Het

Het Meervoud.

1 Welke.	1 Welke.	1 Welke.
2 van welke, of welker.	2 van welke, of welker.	2 van welke, of welker.
3 Aan welke, of welken.	3 Aan welke.	3 Aan welke, of welken.
4 Welke.	4 Welke.	4 Welke.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van welke.	6 van welke.	6 van welke.

Het Eenvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 Deze.	1 Deze.	1 Dit.
2 van dezen, of dezes.	2 van deze, of dezen.	2 Van dit.
3 Aan dezen.	3 Aan deze.	3 Aan dit.
4 Dezen.	4 Deze.	4 Dit.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van dezen.	6 van deze.	6 van dit.

Het Meervoud.

1 Deze.	1 Deze.	1 Deze.
2 van dezen, of dezer.	2 van deze, of dezer.	2 Deze, of van deze.
3 Aan deze, of dezer.	3 Aan dezer.	3 Aan deze, of dezen.
4 Deze.	4 Deze.	4 Dezen.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van deze.	6 van deze.	6 van deze.

Het Eenvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 Die.	1 Die.	1 Dat.
2 Diens, of van dien.	2 van die, of diers.	2 daar van.
3 Aan dien, of dien.	3 Aan die, of die.	3 daar aan.
4 Dien.	4 Die.	4 Dat.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van die.	6 van die.	6 daar van.

Het Meervoud.

1 Die.	1 Die.
2 van die; diers.	2 van die; diers.
3 Dien, of aan dien.	3 Aan die.
4 die.	4 Die.
5 Ontbreekt.	5 Ontbreekt.
6 van die.	6 van die.

Vr. 89. Zoo heeft dan *dat* in den tweeden naamval *daaryan*, wat zegt gij van *welk*?

Dit heeft ook in de verbuiging *waaryan*, *waaraan*, *waarover*, *waarmede*, *waardoor*; namenlijk sprekende van zaken.

Vr. 90. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Zoo zeg ik, *de zaak, waarvan ik spreek*; niet *de zaak, van welke ik spreek*; *de zaak, waaraan ik gedenk*, niet *de zaak, aan welke ik gedenk*; *de zaak, waarover ik spreek*, niet *de zaak, van welke ik spreek*; maar wel *de man, met welke ik sprak*. Zie Weiland § 94 der woordvoeging, pag. 239. en § 116, pag. 246.

Vr. 91. Hoe is het gelegen met de geslachten der voornaamwoorden?

Zij hebben, als de bijvoegelijke naamwoorden, de drie geslachten.

Vr. 92. Wat is een werkwoord?

Het geen een *doen*, *lijden*, of *bestaan* beteekent, en in getallen, personen, tijden, en wijzen veranderd wordt.

Vr. 93. Hoe velerlei werkwoorden zijn er?

Bedrijvende, lijdende, onpersoonlijke, onzijdige, wederkeerende, en hulpwerkwoorden.

Vr. 94. Wat zijn hulpwerkwoorden?

Deze formeren, of *maken* de tijden, en wijzen der werkwoorden, en zijn *zullen*, *hebben*, *worden*, *zijn*.

Vr. 95. Gij zegt hulpwerkwoorden; maar zijn dit dan gene werkwoorden?

Ja, behalve *zullen*, want ik kan zeggen, *ik heb geld*,

geld, gij zijt rijk, hij wordt arm, maar tevens strekken zij ook voor de werkwoorden, om de tijden te formeren, of te maken.

Vr. 96. Welke tijden maakt *zullen*?

Alle toekomstige tijden, zoo wel van een bedrijvend, als lijdend werkwoord: als *ik zal beminnen, ik zal bemind worden,*

Vr. 97. Welke tijden formeert of maakt *hebben*?

Den volm. verledenen tijd, den meer dan volm verledenen tijd der bedrijvende werkwoorden, en van sommige onzijdige werkwoorden, *als ik heb bemind, ik had bemind, ik heb gelopen, ik had gelopen, schoon men ook zegt ik ben gelopen, ik was gelopen.*

Vr. 98. Welke tijden komt *worden* te hulp?

Dit komt het lijdend werkwoord te hulp, door alle tijden en wijzen; even eens is het gelegen met *zijn*, in zoo verre het de volmaakte, meer dan volmaakte, en 2de toekomstige tijden aangaat: als *ik ben bemind geworden, of geweest, ik was bemind geworden of geweest, ik zal bemind geworden zijn, of geweest zijn.*

Vr. 99. Maar komt *zijn* ook niet wel dikwijls de onzijdige werkwoorden te hulp?

Ja; ook wel eens *hebben*: *zijn* komt de onzijdige werkwoorden te hulp, wanneer het onderwerp daarvan meer lijdend, dan bedrijvend is; als *aanbranden, aanbreken, bersten*; enz. *hebben* komt het zelve te hulp, wanneer zij meer een bedrijf, dan een lijdend beteekenen, als: *arbeiden, baeven, bijstaan*. enz. Zie Weiland § 268, pag. 133.

Vr. 100. Kan het hulpwerkwoord *hebben*, zijn eigene ontbrekende tijden maken?

B 4

Neen;

Neen; in den eersten, en tweeden toekomenden tijd der aantoonende wijze, moet het hulpwerkwoord *zullen*, hebben te hulp komen, als *ik zal hebben, ik zal gehad hebben*.

Vr. 101. Wat zegt gij van het hulpwerkwoord *worden*?

Dit maakt zijne ontbrekende tijden met *zijn* en *zullen*, als *ik ben geworden, ik was geworden, ik zal worden, ik zal geworden zijn*.

Vr. 102. Wat is een bedrijvend werkwoord, of dat een doen beteekent?

Een werkwoord, het geen een overgaande daad beteekent, en daarom den lijdenden vierden naamval, waar op het zijn daad oefent bij zich heeft, als *beminnen, onderwijzen*.

Vr. 103. Hoe wordt een werkwoord verbogen door personen?

In beide getallen, door drie: enkelvoudig door *ik, gij, hij*, meervoudig door *wij, gijl. zij*.

Vr. 104. Hoe door tijden?

Door éénen *tegenwoordigen*, en twee *toekomende tijden*, voorts door drie verledene tijden, *onvolmaakt verledenen, volmaakt verl.* en *meer dan volmaakt verledenen tijd*.

Vr. 109.

Tijden. Vr. 104. Hoe nauwkeurig de tijden onzer werkwoorden bepaald zijn, wordt echter de eene dikwerf voor de andere genomen; zoo gebruikt men de tegenwoordige tijd, in plaats van de volm. verl. tijd: somwijlen wordt ook den toek. tijd voor de tegenwoordige gebezigd, en de tegenw. in plaats van de onvolmaakt verledene tijd. Zie Weiland § 132 en 133, pag. 252 en 253; maar dit is éene algemeene, en in alle talen geldende regel, dat eene rede in de zelfden tijd moet voortgezet worden, waar in zij begonnen is; als: *ik deed alles. wat in mijn vermogen was, niet geweest is*: Maar wel mag ik zeggen: *ik heb alles gedaan wat in mijn vermogen geweest is*; als voren, § 134 der woordvoeging, pag. 253.

Vr. 105. Hoe door *wijzen*?

Door eene aantoonende, gebiedende, *aanvoegende*, en onbepaalde wijze.

Vr. 106. Wat is een *lijdend werkwoord*?

Het geen de werking van een ander denkend wezen tot ons overbrengt; als *bemind worden*.

Vr. 107. Wat is een onzijdig werkwoord?

Een werkwoord, het geen een inblijvende daad beteekent, en daarom geen en lijdenden vierden naamval, waarop het zijn daad oefent, bij zich heeft, als *dwalen, rusten*.

Vr. 108. Komen niet eenige werkwoorden, in eenen bedrijvenden, en onzijdigen zin tevens voor?

Ja; zoo zegt men de *klok slaat*; (onzijdig) *ik sloeg den hond*. (bedrijvend.) *Weiland* § 275, pag. 137.

Vr. 109. Wat is een onpersoonlijk werkwoord?

B 5

Dat

Wijzen. Vr. 105. Om de wijzen wel te leeren kennen, is het oordeel van een leerling, nauwelijks toereikend eenen doordenkend leerling leze ten dezen einde, *Weiland* § 293, en volgende *1ste* deel, pag. 145, en *2de* deel, § 135, pag. 253.

Lijdend werkwoord. Vr. 106. De nederduitsche werkwoorden hebben, door eigene vervoeging, geen en lijdenden vorm; maar moeten dien van het verleden deelwoord, en de hulpwoorden *zijn*, en *worden* ontleenen, het zij dan van een lijdend werkwoord, naar mate het hulpwoord, het welk het zelve voorgaat, zulks vordert; als *ik heb bemind, ik ben bemind*. Zie *Weiland*, § 267, pag. 233; Contrarie de Latijnen, welke de lijdende werkwoorden beschouwen, als het tweede deel van de bedrijvende werkwoorden.

Weiland. Vr. 108. *De deur klemt*, (onzijdig) *ik klem mijn hand*, (bedrijvend) *de spijls bederft*; (onzijdig) *en hij bederft zijne elden*; (bedrijvend:) *de wond zal wel genezen*, (onzijdig) *hier mede geneest men zulke wonden* (bedrijvend): maar dit zijn geen eigenlijk gezegde onzijdige werkwoorden, want deze kunnen nimmer den lijdenden vorm aannemen, noch eenen vierden naamval beheerschen.

Dat alleen gebogen kan worden in den derden persoon, en geen personen duldt; zijn kenteeken is *het, als het berouwt mij.*

Vr. 110. Wat is een wederkeerig werkwoord? Een werkwoord, het geen de werking, welke het uitdrukt, tot den persoon te rug brengt, van wien het uitging; als: *ik verwonder mij.*

Vr. 111. Hoe worden de werkwoorden anders verdeeld?

In, gelijkvloeiende, ongelijkvloeiende, regelmatige, en onregelmatige.

Vr. 112. Welke zijn gelijkvloeiende?

Die, welke den klinker, in den tegenwoordigen tijd van de aantoonende wijze, hebbende, in den onvolmaakt verledenen tijd denzelven behouden, als *ik leer, ik leerde, ik wieg, ik wiegde*, en vele andere.

Vr. 113. Welke zijn ongelijkvloeiende?

Die, welke in evengedachten tijd van klinker veranderen, als *ik spreek, ik sprak, ik blijf, ik bleef*, en vele anderen.

Vr. 114. Het komt er dan, om te weten, of een werkwoord gelijkvloeiend, of ongelijkvloeiend is, voornamelijk op aan, dat gij weet, hoe het in den onvolmaakt verledenen tijd van de aantoonende wijze heeft. Hoe kunt gij dit weten?

Aan den tegenwoordigen tijd van de onbepaalde wijze, in navolgenden maniere.

Vr. 115. Laat eens hooren?

De *y* in evengedachten tijd, en wijze verander ik in *ee*; als *blijven, bleef.*

De *ui* in *oo*; als *sluiten, sloot.*

De *te* in *oo*; als *schieten, schoot.*

De

De *e* in *oo*; als *bewegen*, *bewoog*.

De *i* in *o*; als *vinden*, *vond*.

De *e* in *o*; als *bersten*, *borst*.

Vr. 116. Zeg eens nader?

De *e* in *a*; als *eten*, *at*.

De *a* voor *d*, *p*, *t*, *s*, *z* in *ie*; als *braden*, *breid*,
slapen, *sloop*, *laten*, *liet*; *blazen*, *blies*.

De *a* voor *g*, *r*, *v*, *i* in *oe*, als *dragen*, *droeg*, *va-*
ren, *voer*, *waaijen*, *woei*

De *a* voor *l*, *s*, in *ie* als *vallen*, *viel*, *wasfchen*,
wiesch.

De *a* voor *n* in *i* of *o*, als *hangen*, *hing*, *hong*.

De *o*, *oo*, *oe*, in *ie*, als *worden*, *wierd*, *loopen*,
liep, *roepen*, *riep*.

Vr. 117. Zeg nog eens nader?

De *i* in *a*, als *bidden*, *bad*.

De *e* in *a*, als *bevelen*, *beval*.

De *e* in *ie*, als *helpen*, *hielp*.

De *ee* in *oe*, of *oo*; als *fcheeren* (*fchere*) *fchoer*,
fchoor, *zweren*, *zwoor*, *zwoor*.

Vr. 118. Wat weet gij mij meer te zeggen van
de ongelijkvloeiende werkwoorden?

Dat onze oudste werkwoorden ongelijkvloeiende
werkwoorden zijn, en de aanleidende oorzaak van
vele gelijkvloeiende werkwoorden geweest zijn.

Vr. 119. Helder mij dit eens met een voorbeeld
op?

Uit de ongelijkvloeiende werkwoorden komen
naamwoorden voort, waarvan wederom werkwoor-
den afgeleid worden, welke altijd gelijkvloeiend
zijn; b. v. zoo komt van *zuijen*, *zooj*, *gezoojen*,
zooj;

zog; en hier van daan *zogen*, *zoogde*, *gezogen*; als: een kind *zuigt*, eene moeder *zoogt*. Weiland, pag. 123.

Vr. 120. Welke zijn regelmatige?

Die op *en* uitgaan in den tegenwoordigen tijd van de onbepaalde wijze; als *beminnen*.

Vr. 121. Welke zijn onregelmatige?

Die, welke van de gewone wijze in het vervoegen afwijken; ook die, welke, tegen den aard der werkwoorden, in den tegenwoordigen tijd van de onbepaalde wijze, niet op *en* uitgaan; als *doen*, *staan*, en vooral de hulpwerkwoorden. Weiland § 260, pag. 129, 1ste deel.

Vr. 122. Weet gij mij meer onregelmatige werkwoorden te noemen?

Ja; *konnen*, *zullen*, *willen*, en *mogen*, die in den 3^{den} persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijze geen *t* tot sluitletter hebben; als *hij kan*, *hij zal*, *hij wil*, en *hij mag*, behalve, dat zij de gebiedende wijs misfen.

Vr. 123. Wij kunnen dus uit het hier voorgeleerde afleiden, dat, in het vervoegen der werkwoorden, het er voornamelijk op aan komt, om te weten, hoe het in den tegenwoordigen, en onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijze heeft, en dat wij het verleden deelwoord moeten kennen, omtrent den

tegen-
 Zog. Vr. 119. De onvolmaakt verleden tijd van *zuigen*, want men moet wel in het oog houden, dat uit de onvolm. of volm. verledene tijden der ongelijkvloeiende werkwoorden naamwoorden voort-
 Spruiten. Zie Weiland § 256, pag. 128; waaruit dan zou volgen dat *zog* het grondwoord is van *zegen*. Zie Vr. 201.

tegenwoordigen, en onvolmaakt verledenen tijd hebben wij reeds gehandeld — zeg mij nu eens, hoe kent gij het deelwoord der werkwoorden?

Vooraf zeg ik, dat wij in onze taal drie rangen van werkwoorden onderscheiden, *ongelijkvloeiende*, *gelijkvloeiende*, en *onregelmatige*; Weiland § 248, pag. 122.

Vr. 124. Wat weet gij mij te zeggen van de ongelijkvloeiende?

De ongelijkvloeiende hebben in het verleden deelwoord *en*, met een voorgevoegd *ge*; als: *drijven*, *dreef*, *gedreven*, *spreken*, *sprak*, *gesproken*.

Vr. 125. Wat weet gij mij te zeggen van de gelijkvloeiende?

Deze hebben in den onvolmaakt verledenen tijd *de*, of *te*, en in het verleden deelwoord *d* of *t*, naar mate zij in den onvolmaakt verledenen tijd een *d* of *t* hebben.

Vr. 126. Maar nu hoor ik nog niets van het verleden deelwoord der gelijkvloeiende werkwoorden?

Deze hebben in het verleden deelwoord ook een voorgevoegd *ge*; als *leven*, *leefde*, *geleefd*, *hopen*, *hoopte*, *gehoopt*.

Vr. 127. Wat is zoo wel bij de ongelijk, als gelijkvloeiende werkwoorden in dezen aan te merken?

Dat beiden, met onscheidbare voorzetselen zamengesteld, dit voorgevoegde *ge* in het verleden deelwoord weg valt.

Vr. 128. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Bedrijven, bedroef, bedreven, herinneren, herinnerde, herinnerd, ontvangen, ontving, ontvangen, verzenden, verzond, verzonden, volmaken, volmaakte, volmaakt.

Vr. 129. Het komt er dus ook voornamelijk op aan, dat men het deelwoord leere kennen, en echter heeft de Heer Weiland in zijne spraakkunst dit deelwoord uit de optelling der taaldeelen gelaten?

Ja; dit wil hij gebragt hebben onder de onbepaalde wijze, en niet, als een bijzonder taaldeel, hebben aangemerkt.

Vr. 130. Zeer wel: dus zouden wij dan slechts negen taaldeelen hebben?

Neen: hij heeft in plaats van het deelwoord de telwoorden geplaatst.

Vr. 131. Wel, wat is dan een telwoord?

Deze dienen, om de hoeveelheid der enkele dingen, van welke gesproken wordt, uitdrukken.

Vr. 132. Hoe worden dezelve verdeeld?

In hoofd, of grondgetallen, en in algemeene telwoorden.

Vr. 133. Wat hebt gij aan te merken op de grond getallen?

Dat sommige wortelwoorden zijn, andere *afgeleide, of zamengefelde.*

Vr. 134. Welke zijn wortelwoorden?

Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien.

Vr. 135. Welke zijn afgeleide?

Deze worden afgeleid van bovengenoemde wortelwoorden door middel van den uitgang *tig*, zoo komt

komt van *twee*, *twintig*, (een hoofdgetal) en worden de verdere hoofd of grond getallen, *dertig*, *veertig*, *vijftig*, *zestig*, *zeventig*, *tachtig*, *negentig*, even eens, afgeleid.

Vr. 136. Wat zegt gij van *honderd*, en *duizend*?
Deze zijn ook afgeleide wortelwoorden.

Vr. 137. Welke zijn zamengestelde?
Elf, *twaalf*, *dertien*, *veertien*, *vijftien*, *zestien*, *zeventien*, *achttien*, en *negentien*.

Vr. 138. Wat zijn nu eindelijk algemeene telwoorden?

Deze duiden het getal slechts *algemeen* aan, zonder een zeker bepaald getal te bedoelen, en worden ook wel onder de voornaamwoorden, en onder de bijvoegelijke naamwoorden gerangschikt.

Vr. 139. Noem mij eens eenige algemeene telwoorden op?

Al, *ieder*, *ieglich*, *elk*, en *geen*, *veel*, *meechtig*, *wenig*, *eenig*, enz.

Vr. 140. Hoe noemt men de veranderingen van een werkwoord door *getallen*, *personen*, *tijden*, en *wijzen*?

Vervoegeu.

Vr. 141. Gij zegt mij, dat een werkwoord wordt vervoegd door personen, geschiedt dit in alle vier wijzen?

Neen niet in de onbepaalde wijze, en in de gebiedende wijze slechts door den tweede persoon.

Vr. 142. Maar komen er in de onbepaalde wijze ook tijden voor?

Ja, een tegenwoordige, verledene, en toekomstige tijd, en in de gebiedende wijs alleen de tegenwoordige, en toekomstige tijd.

Vr. 143.

Vr. 143. Maar nog eens, gij zegt mij, dat een werkwoord kan vervoegd worden in de onbepaalde wijze door tijden; maar hoe?

Door de woordtjes *te, van, door, om.*

Vr. 144. Vervoeg mij eens het werkwoord *be-*
minnen zoo in deszelfs *bedrijvende, als*
lijdende gestalte, en dit zal over het
vorenghemelde meer licht verspreiden;
dan vooraf eens de hulpwerkwoorden?

Het hulpwoord *hebben.*

Onbep. wijs.	Deelwoorden.
Tegenw. tijd: hebben.	Tegenw. tijd. hebbende.
verl. tijd: gehad hebben.	verl. tijd. gehad hebbende.
Toek. tijd: te zullen hebben.	Toek. tijd. zullende hebbende.

Aant. wijze. Aanv. wijze.

Tegenwoordige tijd.

Eenvoud.	Meervoud.
Ik heb.	Dat ik hebbe.
gij hebt.	dat gij hebbet.
hij heeft.	dat hij hebbe.
Meervoud.	Meervoud.
Wij hebben.	Dat wij hebben.
gijl. hebt.	dat gijl. hebbet.
Zij hebben.	dat zij hebben.

onvolm. verl. tijd.

Eenv.	Eenv.
Ik had.	Dat ik hadde.
gij had.	dat gij haddet.
hij had.	dat hij hadde.
Meerv.	Meerv.
wij hadden.	Dat wij hadden.
gijl. hadden.	dat gijl. haddet.
zij hadden.	dat zij hadden.

Meer-

Volm. verl. tijd.

Ik heb gehad.
gij hebt gehad.
hij heeft gehad.

Dat ik hebbe gehad.
dat gij hebbet gehad.
dat hij hebbe gehad.

Wij hebben gehad.
gijl. hebt gehad.
zij hebben gehad.

Dat wij hebben gehad.
dat gijl. hebbet gehad.
dat zij hebben gehad.

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik had gehad.
gij hadt gehad.
hij had gehad.

Dat ik hadde gehad.
dat gij haddet gehad.
dat hij hadde gehad.

Wij hadden gehad.
gijl. hadt gehad.
zij hadden gehad.

Dat wij hadden gehad.
dat gijl. haddet gehad.
dat zij hadden gehad.

1ste Toekomende tijd.

Ik zal hebben.
gij zult hebben.
hij zal hebben.

Dat ik zoude hebben.
dat gij zouder hebben.
dat hij zoude hebben.

Wij zullen hebben.
gijl. zult hebben.
zij zullen hebben.

Dat wij zouden hebben.
dat gijl. zoudet hebben.
dat zij zouden hebben.

2de Toekomende tijd.

Ik zal gehad hebben.
gij zult gehad hebben.
hij zal gehad hebben.

Dat ik zoude gehad hebben.
dat gij zouder gehad hebben.
dat hij zoude gehad hebben.

Wij zullen gehad hebben.
gijl. zult gehad hebben.
zij zullen gehad hebben.

Dat wij zouden gehad hebben.
dat gijl. zoudet gehad hebben.
dat zij zouden gehad hebben.

Gebiedende wijs.

Enkelv. heb gij

Meerv. hebt gij.

Het hulpwoord *zullen*.

Onbep. wijs.

Doelwoorden.

Te zullen.

Zullende.

C

Aant.

Aant. wijs. Aanvoegende wijs.

Tegenw. tijd.

Ik zal.
gij zult.
hij zal.

Ik zoude.
gij zoudet.
hij zoude.

Wij zullen.
gijl. zult.
Zij zullen.

Wij zouden.
gijl. zoudet.
Zij zouden.

Het hulpwoord *zijn*.

Onbep. wijs.

Deelwoorden.

Tegenw. tijd. zijn, of wezen.
verl. tijd. geweest zijn.

Tegenw. tijd. zijnde, of wezende.
verl. geweest zijnde.

Toek. te zullen zijn, of wezen.

Toek. zullende zijn, of wezen.

Aant. wijze.

Aanv. wijze.

Tegenw. tijd.

Ik ben.
gij zijt.
hij is.

Dat ik zij.
dat gij zijt.
dat hij zij.

Wij zijn.
gijl. zijt.
zij zijn.

Dat wij zijn.
dat gijl. zijt.
dat zij zijn.

Onvolm. verl. tijd.

Ik was.
gij waart.
hij was.

Dat ik ware.
dat gij waeret.
dat hij ware.

Wij waren.
gijl. waart.
zij waren.

Dat wij waren.
dat gijl. waeret.
dat zij waren.

Volm. verl. tijd.

Ik ben geweest.
gij zijt geweest.
hij is geweest.

Dat ik zij geweest.
dat gij zijt geweest.
dat hij zij geweest.

Wij zijn geweest.
gijl. zijt geweest.
zij zijn geweest.

Dat wij zijn geweest.
dat gijl. zijt geweest.
dat zij zijn geweest.

Meer

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik was geweest.
gij waart geweest.
hij was geweest.

Dat ik ware geweest.
dat gij waret geweest.
dat hij ware geweest.

Wij waren geweest.
gijl. waart geweest.
zij waren geweest.

Dat wij waren geweest.
dat gijl. waret geweest.
dat zij waren geweest.

1 Toek. Tijd.

Ik zal zijn.
gij zult zijn.
hij zal zijn.

Dat ik zoude zijn.
dat gij zoudet zijn.
dat hij zoude zijn.

Wij zullen zijn.
gijl. zult zijn.
zij zullen zijn.

Dat wij zouden zijn.
dat gijl. zoudet zijn.
dat zij zouden zijn.

2 Toek. tijd.

Ik zal geweest zijn.
gij zult geweest zijn.
hij zal geweest zijn.

Dat ik zoude geweest zijn.
dat gij zoudet geweest zijn.
dat hij zoude geweest zijn.

Wij zullen geweest zijn.
gijl. zult geweest zijn.
zij zullen geweest zijn.

Dat wij zouden geweest zijn.
dat gijl. zoudet geweest zijn.
dat zij zouden geweest zijn.

Gebiedende wijs.

Enkelv. wees gij.

Meerv. zijt, of weest gij.

Het hulpwoord worden.

Onbep. wijs.

Deelwoorden.

Tegenw. tijd worden.

Tegenw. wordende.

verl. tijd. geworden zijn.

verl. tijd. geworden zijnde.

Toek. te zullen worden.

Toek. zullende worden.

Aant. wijze.

Aanv. wijze.

Tegenw. tijd.

Ik word.
gij wordt.
hij wordt.

Dat ik worde.
dat gij wordet.
dat hij worde.

Wij worden.
gijl. wordt.
zij worden.

Dat wij worden.
dat gijl. wordet.
dat zij worden.

C 2

On-

Onvolm. verl. tijd.

Ik werd.
gij werdt.
hij werd.

Dat ik wierde.
dat gij wierdet.
dat hij wierde.

Wij werden.
gijl. werdet.
zij werden.

Dat wij wierdet.
da' gijl. wierdet.
dat zij wierden.

Volm. verl. tijd.

Ik ben geworden.
gij zijt geworden.
zij is geworden.

Dat ik zij geworden.
dat gij zijt geworden.
dat hij is geworden.

Wij zijn geworden.
gijl. zijt geworden.
Zij zijn geworden.

Dat wij zijn geworden.
dat gijl. zijt geworden.
dat zij zijn geworden.

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik was geworden.
gij waart geworden.
Hij was geworden.

Dat ik ware geworden.
dat gij waret geworden.
dat hij ware geworden.

Wij waren geworden.
gijl. waart geworden.
Zij waren geworden.

Dat wij waren geworden.
dat gijl. waret geworden.
dat zij waren geworden.

1 Toek. tijd.

Ik zal worden.
gij zult worden.
hij zal worden.

Dat ik zoude worden.
dat gij zoudet worden.
dat hij zoude worden.

Wij zullen worden.
gijl. zult worden.
Zij zullen worden.

Dat wij zouden worden.
dat gijl. zoudet worden.
dat zij zouden worden.

2 Toek. tijd.

Ik zal geworden zijn.
gij zult geworden zijn.
hij zal geworden zijn

Dat ik zoude geworden zijn.
dat gij zoudet geworden zijn.
dat hij zoude geworden zijn.

Wij zullen geworden zijn.
gijl. zult geworden zijn.
Zij zullen geworden zijn.

Dat wij zouden geworden zijn.
dat gijl. zoudet geworden zijn.
dat zij zouden geworden zijn.

Gebiedende wijs.

Enkelv. word gij.

Meerv. wordt gij.

Het bedrijvend werkwoord *beminnen*.

Onbep. wijze.

Deelwoorden.

Tegenw. tijd. beminnen.

Tegenw. tijd. beminnde.

verl. tijd. bemind hebben.

verl. tijd. bemind hebbende.

Toek. tijd. te zullen beminnen.

Toek. tijd. zullende beminnen.

Aantoonende wijze.

Eenvoud.

Meervoud.

Tegenwoordige tijd.

1 perf. ik bemin.

1 perf. Wij beminnen.

2 — gij bemint.

2 — gijl. beminnet.

3 — hij bemint.

3 — zij beminnen.

Onvolm. verl. tijd.

1 — ik beminde.

1 — wij beminde.

2 — zij bemindet.

2 — gijl. beminde.

3 — hij beminde.

3 — zij beminde.

Volm. verl. tijd.

1 perf. ik heb bemind.

1 — wij hebben bemind.

2 — gij heb bemind.

2 — gijl. hebt bemind.

3 — hij heeft bemind.

3 — zij hebben bemind.

Meer dan volm. verl. tijd.

1 — ik had bemind.

1 — wij hadden bemind.

2 — gij hadt bemind.

2 — gijl. hadt bemind.

3 — hij had bemind.

3 — zij hadden bemind.

1 Toek. tijd.

1 — ik zal beminnen.

1 — wij zullen beminnen.

2 — gij zult beminnen.

2 — gijl. zult beminnen.

3 — hij zal beminnen.

3 — zij zullen beminnen.

2 Toek. tijd.

1 perf. ik zal bem. hebben.

1 — wij zullen bem. hebben.

2 — gij zult bem. hebben.

2 — gijl. zult bem. hebben.

3 — hij zal bem. hebben.

3 — zij zullen bem. hebben.

De aanvoegende wijze, onderstellende,
of wenschende wijze.

Tegenwoordige tijd.

Eenvoud.	Meervoud.
1 perf. dat ik bemine.	1 perf. dat wij beminnen.
2 ——— dat gij beminet.	2 ——— dat gijl. beminet.
3 ——— dat hij bemine.	3 ——— dat zij beminnen.

Onvolm. verl. tijd.

1 ——— dat ik bemide.	1 ——— dat wij bemiden.
2 ——— dat gij bemidet.	2 ——— dat gijl. bemidet.
3 ——— dat hij bemide.	3 ——— dat zij beminnen.

Volm. verl. tijd.

1 perf. dat ik bem. hebbe.	1 perf. dat wij bem. hebben.
2 ——— dat gij bem. hebbet.	2 ——— dat gijl. bem. hebbet.
3 ——— dat hij bem. hebbe.	3 ——— dat zij bem. hebben.

Meer dan volm. verl. tijd.

1 ——— dat ik bem. hadde.	1 ——— dat wij bem. hadden.
2 ——— dat gij bem. haddet.	2 ——— dat gijl. bem. haddet.
3 ——— dat hij bem. hadde.	3 ——— dat zij bem. hadden.

1 Toek. tijd.

1 ——— dat ik zoude beminnen.	1 ——— dat wij zouden beminnen.
2 ——— dat gij zoudet beminnen.	2 ——— dat gijl. zoudet beminnen.
3 ——— dat hij zoude beminnen.	3 ——— dat zij zouden beminnen.

2 Toek. tijd.

1 ——— dat ik zoude bem. hebben.	1 ——— dat wij zouden bem. hebben.
2 ——— dat gij zoudet bem. hebben.	2 ——— dat gijl. zoudet bem. hebben.
3 ——— dat hij zoude bem. hebben.	3 ——— dat zij zouden bem. hebben.

Gebiedende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenvoud.	Meervoud.
1 perf. bemin.	1 perf. bemint.

Toek. tijd.

Eenvoud.	Meervoud.
1 perf. gij zult beminnen.	2 perf. gijl. zult beminnen.

Het

Het lijdend werkwoord *bemind* *worden.*

Onbep. wijze.

Deelwoorden.

Tegenw. tijd. bemind worden. Tegenw. tijd bem. of bem wordende,
verl. tijd. bemind geworden zijn. verl. tijd bem. zijnde, of gew. zijnde.
Toek. tijd. te zullen bem worden. Toek. tijd zullende bem. worden.

A antoonende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenvoud.

Meervoud.

1	perf. ik word bemind.	1	perf. wij worden bemind.
2	— — — — — gij wordt bemind.	2	— — — — — gijl. wordt bemind.
3	— — — — — hij wordt bemind.	3	— — — — — zij worden bemind.

Onvolm. verl. tijd.

1	— — — — — ik werd bemind.	1	— — — — — wij werden bemind.
2	— — — — — gij werdt bemind.	2	— — — — — gijl. werdt bemind.
3	— — — — — hij werd bemind.	3	— — — — — zij werden bemind.

Volm. verl. tijd.

1	perf. ik ben bem. geworden	}	of	1	perf. wij zijn bem. geworden	}	of
2	— — — — — gij zijt bem. geworden		ge-	2	— — — — — gijl. zijt be. a. geworden		ge-
3	— — — — — hij is bem. geworden		weest.	3	— — — — — zij zijn bem. geworden		weest.

Meer dan volm verl. tijd.

1	— ik was bem. geworden	}	of	1	— wij waren bem. geworden	}	of
2	— — — — — gij waart bem. geworden		ge-	2	— — — — — gijl. waart bem. geworden		ge-
3	— — — — — hij was bem. geworden		weest.	3	— — — — — zij waren bem. geworden		weest.

1 Toek. tijd.

1	— ik zal bem. worden.	1	— wij zullen bem. worden.
2	— — — — — gij zult bem. worden.	2	— — — — — gijl. zult bem. worden.
3	— — — — — hij zal bem. worden.	3	— — — — — zij zullen bem. worden.

2 Toek. tijd.

1	— ik zal bem.	}	geworden zijn	1	— wij zullen bem.	}	geworden
2	— — — — — gij zult bem.		of geweest	2	— — — — — gijl. zult bem.		zijn, of ge-
3	— — — — — hij zal bem.		zijn.	3	— — — — — zij zullen bem.		weest zijn

Aanvoegende, onderstellende, of wenschende wijze.

Tegenwoordige tijd.

Eenvoud.

Meervoud.

1 pers. dat ik bem. worde.	1 pers. dat wij bem. worden.
2 — dat gij bem. wordet.	2 — dat gijl. bem. wordet.
3 — dat hij bem. worde.	3 — dat zij bem. worden.

Onvalm. verl. tijd.

1 — dat ik bem. wierde.	1 — dat wij bem. wierden.
2 — dat gij bem. wierdet.	2 — dat gijl. bem. wierdet.
3 — dat hij bem. wierden.	3 — dat zij bem. wierden.

Volm. verl. tijd.

1 — dat ik bem. zij,	{ of ge- 1 — dat wij bem. zijn, { of ge-
worden 2 — dat gijl. bem. zijt, { worden
zij. 3 — dat zij bem. zijn, { zijn.
2 — dat gij bem. zijt,	
3 — dat hij bem. zij.	

Meer dan volm. verl. tijd.

1 — dat ik bem. ware,	{ of ge- 1 — dat wij bem. waren, { of ge-
worden 2 — dat gijl. bem. waret, { worden
ware. 3 — dat zij bem. waren, { waren.
2 — dat gij bem. waret,	
3 — dat hij bem. ware,	

1 Toek. tijd.

1 — dat ik zoude bem. worden.	1 — dat wij zouden bem. worden.
2 — dat gij zoudet bem. worden.	2 — dat gijl. zoudet bem. worden.
3 — dat hij zoude bem. worden.	3 — dat zij zouden bem. worden.

2 Toek. tijd.

1 — dat ik zoude bem.	{ geworden 1 — dat wij zouden bem. { geworden
zijn, of 2 — dat gijl. zoudet bem. { zijn, of
geweest 3 — dat zij zouden bem. { geweest
zijn.
2 — dat gij zoudet bem.	
3 — dat hij zouden bem.	

Gebiedende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenvoud.

Meervoud.

1 pers. word bemind.	2 pers. wordt bemind.

Zoo

Vr. 145. Zoo hebben wij dan een bedrijvend, en lijdend werkwoord leeren vervoegen; 'hat onzijdig volgt ligt; maar hoe zult gij het maken met het onpersoonlijk werkwoord *berouwen*, *donderen*, en het wederkeerig werkwoord *zich schamen*?

Ik maak het met de verbuiging aldus.

Het onpersoonlijk werkw. *berouwen*.

Onbep. wijze.	Deelwoorden.
Tegenw. tijd. berouwen.	Tegenw. berouwende.
verl. tijd. berouwd hebben.	verl. berouwd hebbende.
Toek. tijd. te zullen berouwen.	Toek. zullende berouwen.

Aant. wijze. Aanv. wijze.

Tegenwoordige tijd.

Het berouwt mij. Dat het mij berouwe.

Onvolm. verl. tijd.

Het berouwde mij. Dat het mij berouwde.

Volm. verl. tijd.

Het heeft mij berouwd. Dat het mij berouwd hebbe.

Meer dan volm. verl. tijd.

Het had mij berouwd. Dat het mij berouwd hadde.

1 Toek. tijd.

Het zal mij berouwen. Dat het mij zoude berouwen.

2 Toek. tijd.

Het zal mij berouwd hebben. Dat het mij zoude berouwd hebben.

Het onpersoonlijk werkw. *donderen*.

Onbep. wijze.	Deelwoorden.
Tegenw. tijd. donderen.	Tegenw. donderende.
verl. tijd. gedonderd hebben.	verl. gedonderd hebbende.
Toek. tijd. te zullen donderen.	Toek. zullende donderen.

Aant. wijze. Aanv. wijze.

Tegenwoordige tijd.

Het doordert. Dat het doorders.

Onvolm. verl. tijd.

Het donderde. Dat het donderde.

Volm. verl. tijd.

Het heeft gedonderd. Dat het hebbe gedonderd.

Meer dan volm. verl. tijd.

Het had gedonderd. Dat het gedonderd hadde.

1 Toek. tijd.

Het zal donderen. Dat het zoude donderen.

2 Toek. tijd.

Het zal gedonderd hebben. Dat het zoude gedonderd hebben.

Het wederkeerig werkw.

zich schamen.

Onbep. wijze.

Deelwoorden.

Tegenw. zich schamen. Tegenw. tijd zich schamende.

verl. zich gefchaamd hebben. verl. zich gefchaamd hebbende.

Toek. zich te zullen schamen. Toek. zich zullende schamen.

Aant. wijze.

Aanv. wijze.

Tegenw. tijd.

Ik schaem mij. Dat ik mij schame.

Gij schaamt U. dat gij U schamet.

Hij schaamt zich. dat hij zich schame.

Wij schamen ons. Dat wij ons schamen.

Gijl. schaamt U. dat gijl. U schamet.

Zij schamen zich. dat zij zich schamen.

Onvolm. verl. tijd.

Ik schaamde mij. Dat ik mij schaamde.

Gij schaamdet U. dat gij U schaamdet.

Hij schaamde zich. dat hij zich schaamde.

Aant.

Aant. wijze.

Wij schaamden ons.
Gijl. schaamdet U.
Zij schaamden zich.

Aantv. wijze.

Dat wij ons schaamden.
dat Gijl. U schaamdet.
dat zij zich schaamden.

Volm. verl. tijd.

Ik heb mij geschaamd.
Gij hebt U geschaamd.
Hij heeft zich geschaamd.

Dat ik mij hebbe geschaamd.
dat gij U geschaamd ebber.
dat hij zich hebbe geschaamd.

Wij hebben ons geschaamd.
Gijl. hebt U geschaamd.
Zij hebben zich geschaamd.

Dat wij ons hebben geschaamd.
dat gijl. U hebt geschaamd.
dat zij zich hebben geschaamd.

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik had mij geschaamd.
Gij hadt U geschaamd.
Hij had zich geschaamd.

Dat ik mij hadde geschaamd.
dat gij U haddet geschaamd.
dat hij zich hadde geschaamd.

Wij hadden ons geschaamd.
Gijl. haddet U geschaamd.
Zij hadden zich geschaamd.

Dat wij ons hadden geschaamd.
dat gijl. U haddet geschaamd.
dat zij zich hadden geschaamd.

1 Toek. tijd.

Ik zal mij schamen.
Gij zult U schamen.
Hij zal zich schamen.

Dat ik mij zoude schamen.
dat gij U zoudet schamen.
dat hij zich zoude schamen.

Wij zullen ons schamen.
Gijl. zult U schamen.
Zij zullen zich schamen.

Dat wij ons zouden schamen.
dat gijl. U zoudet schamen.
dat zij zich zouden schamen.

2 Toek. tijd.

Ik zal mij geschaamd hebben.
Gij zult U geschaamd hebben.
Hij zal zich geschaamd hebben.

Dat ik mij zoude geschaamd hebben.
dat gij U enz.
dat hij zich enz.

Wij zullen ons geschaamd hebben.
Gijl. zult U enz.
Zij zullen zich enz.

Dat wij ons zouden geschaamd hebben.
dat gijl. U enz.
dat zij zich enz.

Gebiedende wijs.

Enkelv. schaamt gij U.

Meerv. schaamt gij U.

Vr. 146. Wat is een deelwoord?

Niets anders, dan een bijvoegelijk naamwoord, maar om dat het ook de tijdsbepalingen met de werkwoorden gemeen heeft, wordt het een deelwoord genaamd.

Vr. 147. Gij zegt een deelwoord heeft tijdsbepalingen met de werkwoorden gemeen; maar welke?

Den tegenwoordigen, verledenen, en den toekomstigen tijd.

Vr. 148. Hoe velerlei deelwoorden zijn er?

Tweeërlei, *bedrijvende*, en *lijdende*, als *beminnende*, en *bemind wordende*; zoo als wij gezien hebben.

Vr. 149. Maar, hebben de deelwoorden ook als de bijvoegelijke naamwoorden de vergrooting, of vergrootenden trap, den verhevensten trap?

Zeker, als het bedrijvend deelwoord *strelend*, heeft *strelender*, *strelendst*; het lijdend deelwoord *bekrompen*, heeft *bekrompen*, *bekrompenner*, *bekrompenst*.

Vr. 150. Wat is een bijwerkwoord?

Het geen bij een werkwoord gevoegd wordt, om eenige omstandigheden te verklaren.

Vr. 151. Wat is omtrent dezelve aantemerkten?

Dat dezelve zijn van verschillende beteekenis, en somtijds den vergrootenden trap hebben.

Vr. 152. Gij zegt van verschillende beteekenis?

Ja, sommigen hebben eene plaatselijke beteekenis, als *waarheen*, sommige eene tijdsbeteekenis, als *toen*, behalve vele beteekenissen, als daar zijn van *orde*, van *hoedanigheid*, van *bevestiging*, van *loochening*, van *aanwijzing*, en voortgelijke. Vr.

Vr. 153. Gij zegt *waarheen*; noem mij eens meerdere van eene plaatselijke beteekenis?

Hierheen, daarheen, gindsheen, ergensheen, nergensheen, links, regts, weg, — waardoor, hierdoor.

Vr. 154. Nog eens meerdere?

Hier, alhier, daar; aldaar, ginds, ginder, ergens, nergens, elders, nabij, verre, binnen, buiten, boven, beneden, onder, voor, achter, overal, alom, waar: — werwaarts, herwaarts, derwaarts, voorwaarts, achterwaarts, opwaarts, nedërwaarts.

Vr. 155. Gij zegt *toen*, noem mij eens meerdere van eene tijdsbeteekenis?

Somtijds, somwijlen, altijd, middelerwijl, intusschen, dagelijks, vroeg, laat, spade, plotslijk, ogenbliklijk, bijtijds, steeg, staag, gestadig, doorgaans, zelden, veelal, meestal, terwijl.

Vr. 156. Nog eens meerdere?

Heden, nu, hedendaags, tegenwoordig, gisteren, eergisteren, onlangs, eer, weleer, oulings, oudtijds, certijds, voorheen, te voren, voormaals, laat, reeds, zoo even, diestijds, dra, straks, morgen, overmorgen, eerstdaags, terstond, nimmer, nimmermeer, welhaast.

Vr. 157. Gij zegt van *orde*, noem mij eens eenige van *orde*?

Daarna, eerst, eerstelijk, toen, hierna, voortaan, namaals, naderhand, eindelijk, hierop, daarop.

Vr. 158.

Doorgaans. Vr. 155. Men schrijve niet *doorgaans*, welk woord eigenlijk een deelwoord is, in den tweeden naamval staande; maar welk het gebruik alleen voor een bijwoord heeft doen gelden, Siegenbeek, § 12, pag. 216. Zie aldaar ook over *zogens, trouwens, willens, en wetens*.

Vr. 158. Noem mij eens eenige van hoedanigheid?

Wel, kwalijk, heuschelijk, wijsfelijk, ligtelijk, zwaarlijk, groffelijk, zaliglijk, rampzaliglijk, gevaarlijk, redelijk, eerlijk, rijkelijk, tamelijk, armelijk, soberlijk.

Vr. 159. Nog eens meerdere van hoedanigheid? *Smellijk, getrouwelijk, en vele andere met lijk, stukswijze, steelswijze, trapswijze, spotswijze, vraagwijze, vergeefs, langzaam, stapvoets, hoog, laag.*

Vr. 160. Gij zegt van bevestiging, noem mij eens eenige?

Ja, waarlijk, zeker, zekerlijk, voorwaar, immers, trouwens, volstrektelijk, ongetwijfeld, gewis, gewisfelijk, merkkelijk.

Vr. 161. Noem mij eens eenige van lechtafslag, of ontkenning?

Neen, niet, geenzins.

Vr. 162. Gij zegt van aanwijzing noem mij deze eens?

Doo, dus, namelijk, dermate.

Vr. 163. Gij zegt soortgelijke; noem mij dan eens soortgelijke?

Van hoegrootheid: als veel, weinig, luttel. — Van wiffeling: als mogelijk, mischien, waarschijnlijk, veelligt — Van aansporing: als welaan, wakker, lustig, voort, weg.

Vr. 164. Zeg eens nader?

Van verzameling: als te gelijk, tevens, gezamenlijk.

Van geenzins. Vr. 165. En niet *geenzins*, om dat de laatste lettergreep blijkbaar de tweede naamval van *zins* is, en gevolgelijk moet de *z* de plaats der eerste *s* innemen. Zie Siegenbeek § 12, pag. 222.

Van afzondering; als bijzonderlijk, inzonderheid, slechts, alleenlijk.

Vr. 165. Zeg eens nader?

Van vergelijking; als gelijk, gelijkerwijs, dagelijks.

Van vermindering; als: nauwelijks, schier, bijna, bijkans, bezwaarlijk; — Van verkteening: als: eer, veel eer, meer, veelmeer, liever, veel liever, vooral, voornaamelijk.

Vr. 166. Zeg nog eens nader?

Van herhaling; als eens, eenmaal, tweemaal, enz. driefwerf, honderdwerf, veelmaal, meermal, dikmaal, dikwijls, enz.

Vr. 167. Kan een bijwerkwoord uit meer dan een eenig woord bestaan?

Eigenlijk niet, want een bijwoord is een taaldeel; dus bewoordingen, uit meer woorden bestaande, zijn eigenlijk geene bijwoorden, schoon zij als zodanige gebezigd worden.

Vr. 168. Noem mij eens zulke?

Ten eerste, ten laatste, op nieuw, in allerijl, van dag tot dag, van Jaar tot Jaar, bij dag, bij nacht, des daags, des nachts, des morgens, te weten, het zij zoo, op wat wijs, in geenen deele

Vr. 169. Zeg eens nader?

Naar binnen, naar buiten, naar boven, naar beneden, regt toe, regt aan, van voren, van achter, van elders, van verre, van nabij, heen en weder, van alle zijden, enz.

Vr. 170. Is er geen onderscheid tusschen de bijwerkwoorden?

Ja, eenige zijn wortelwoorden; *Ja, neen, hier.* Eenige afgeleide woorden, van bijvoegelijke, en zelf-

zelfstandige naamwoorden ; als van *zelfstandige* ; *eindelijk* van *einde*, *dagelijks* van *dag*. Van bijvoegelijke als *wijselijk* van *wijs* ; *ligtelijk* van *ligt* enz.

Vr. 171. Zijn er sommige zamengesteld van bijvoegelijke, en zelfstandige naamwoorden?

Ja ; als *geenzins*, *allezins*, *gelijkerwijs*, en meer andere.

Vr. 172. Bestaan niet eenige uit twee zelfstandige naamwoorden?

Ja ; *vraagswijze*, *spottswijze*, *trapswijze*, en meer andere. En wederom anderen uit twee bijwoorden, als *hooggenoeg*, *laaggenoeg*, enz.

Vr. 173. Wij leerden hier voor, dat eenige weinige bijwoorden den vergrootenden trap hebben — noem mij deze eens?

Ne, *nader*, *naast*, — *hoog*, *hoger*, *hoogst*, *laag*, *lager*, *langst*, — *vroeg*, *vroeger*, *vroegst*, — *laat*, *later*, *laatst*, — *lang*, *langer*, *langst*.

Vr. 174. Zeg eens nader?

Slecht, *flechter*, *flechts*, — *verre*, *verder*, *verst*, — *eerlijk*, *eerlijker*, *eerlijkst*, — *wel*, *beter*, *best*, — *weinig*, *minder*, *minst*, — *veel*, *meer*, *meest*.

Vr. 175. Worden bijwerkwoorden niet wel eens bijvoegelijke naamwoorden?

Ja, door het aanneemen van *ch* b. v. *ik wandel dagelijks* ; *ons dagelijksch brood*. Zie Siegenbeek § 14, pag. 228.

Vr. 176. Maar wordt een bijvoegelijk naamwoord ook wel niet eens een bijwerkwoord?

Dikwils, wanneer twee bijvoegelijke naamwoorden,

den, bij een zelfstandig naamwoord worden geplaatst, en het eerste bijvoegelijk naamwoord meer betrekking heeft op het tweede bijvoegelijk naamwoord, dan wel op het zelfstandig naamwoord, wordt het eerste bijvoegelijk naamwoord een bijwerkwoord. Weiland, pag. 224.

Vr. 177. Helder mij dit eens met een voorbeeld op ?

Zoo zeg ik *ecne zacht ruischende beek*; hier wordt het bijvoegelijk naamwoord *zacht* een bijwerkwoord, om dat het meer betrekking heeft op *ruischende*, dan wel op *beek*.

Vr. 178. Wat zegt gij van de werkwoorden *zijn*, en *worden*.

De bijvoegelijke naamwoorden worden achter deze werkwoorden ook bijwerkwoorden, zoo ook achter *blijven*. Weiland pag. 220.

Vr. 179. Wat is een voorzetsel ?

De voorzetsels duiden aan de betrekkingen, welke tusfchen de naamwoorden, en werkwoorden, plaats hebben, en worden meermalen voor het woord geplaatst.

Vr. 180. Worden zij dan altijd niet voor het woord geplaatst ?

Neen, fomtijds worden zij aan het woord gehecht.

D

Vr. 181.

Blijven. Vr. 178. De bedrijvende en lijdende deelwoorden worden als van de werkwoorden afgeleide bijwoorden gebezigd; als: *ik ben wachtende*, *zij zijn wachtende*; *ik word bemind*; *zij worden bemind*; Zie Weiland § 291, 1ste deel, pag. 144; 2de deel § 147 pag. 260.

Blijven. Vr. 178. Dit heeft ook plaats achter *heeten*, en *schijnen*; als *Fredrik heet de regtyaardige*; *hij schijnt een eerlijk man*. Weiland § 167 der woordvoëging, pag. 268.

Vr. 181. Hoe verdeelt men de voorzetsels?
In scheidbare, en onscheidbare.

Vr. 182. Welke noemt gij scheidbare?
Die, welke zich dikwijls in het vervoegen van het woord afscheiden, en hun plaats verwisfelen, als in *panfpreken, ik spreek aan, ik sprak aan.*

Vr. 183. Wat is dan meermalen het gevolg?
Dat zij het woord, het geen op hun volgt, in den eenen, of anderen naamval regeren.

Vr. 184. Noem mij deze eens?
Aan, achter, behalve, beneffens, beneden, binnen, boven, bij, buiten, door, in, jegens, langs, met, na, naar, naast, neffens, om, omtrent, onder, op, over, rondom, tegen, tot, ter, tusfchen, uit, van, voor, voorbij, zedert, zint, en zonder.

Vr. 185. Welke zijn onscheidbare?
Die, welke in 't vervoegen zich van het woord niet afscheiden; maar hun plaats behouden, en daarvoor blijven.

Vr. 186. Noem mij deze eens?
Be, ge, her, ont. ver, als bedenken, geleiden, herkennen, ontfangen, verliezen, vergeven, waarbij nog ant, on, en wan, kunnen gevoegd worden: als in antwoord, ontrouw, wanhopen, ik wanhoopte.

Vr. 187. Wat is een voeg of koppelwoord?
Een woord, waardoor eene rede, of het eene woord met het andere wordt zamengevoegd, dus zij zijn de draden, welke de eene rede aan de andere knoopen; of het eene woord aan het andere.

Vr. 188. Hoe worden zij verdeeld?
In zamenftellende, als *in, ook, mede, alsmede, mits-*

mitsgaders, nog, zoo wel, als ook, nitt allden, maar ook, insgelijks, enz.

In redengevende: als *want, dewijl, omdat, vermids, naardien, naardemaal, aangezien, enz.*

In besluitende: als *dêrhalve, diensvolgens, dienswegens, dan, waarom, daarom, zoo, nu, gevolgelijk, enz.*

Vr. 189. Hoe verders?

In *toestaande*; als: *hoewel, al hoewel, offchoon, hoezeer, 't zij.*

In *tegenstellende*: als *doch, maar, echter, nogtans, evenwel, toch, dan, daartegen, veelmeer, veelminder, destemeer, desteminder, enz.*

In *voorwaardelijke, bijaldien, indien, ten zij, ten ware, zoo, of.*

In *verhalende, hoe, dat, enz.*

In *oorzakelijke: op dat, ten einde.*

Vr. 190. Gij zegt *en* een zamenbindend voegwoord; maar *koomt* dat ook wel niet eens anders voor?

Ja, als een loochenend woord, b. v. *ik en doe dat niet*, dus schrijft men thans niet.

D 2

Vr. 191.

Vrage 188 — 190 *ingefloten*. Alle deze opgenoemde, hebben niet dezelfde plaats in eene rede: vele kiezen het begin, andere volgen het begin. Die, welke aan het begin van een stelling worden geplaatst, hebben alijd voor zich een Semikolon, of halfliedteeken, ook wel een Comma, of scheidteeken, doch ik verkies het eerste.

Nogtans. Vr. 189. Men schrijve *nogtans*, en niet *nogthans*, om dat men *thans* en *althans* schrijft, alzo *nogtans* in zijne betekenis volstrekt niets gemeen heeft met *thans*, en *althans*. Siegenbeek pag. 216, § 12.

Daartegen. Vr. 189. Men schrijve *daarentegen, daarenboven, daarentusfchen*. Siegenbeek § 13 pag. 228.

Koomt. Vr. 190. Ik zoude liever verkiezen *koms* van het oude *kommen*. Siegenbeek, § 12, pag. 203.

Vr. 191. Wat is eindelijk een tusfchenwerpsel?

Een woordtje, dat in eene rede ingevoegd wordt, om eene gemoeds beweging uit te drukken; daarom zijn dezelve van verfchillende beteekenis, als verwonderend *O!* klagend *helaas!* wenschende *och!* smekende *aillieve!* en andere.

Vr. 192. Wij hebben Vr. 16. even aangeroerd de spelkunde, wij gaven aldaar slechts eene beschrijving van dezelve; kunt gij U deze beschrijving ook nog herinneren?

Ja; wij leerden aldaar, dat zij was eene zamenvelling van letteren tot grepen, en van grepen tot woorden.

Vr. 193. Maar meermalen zeide ik aan U, waarom ik het onderwijs in de spelling aldaar niet verder heb voortgezet, weet gij mij ook nog te zeggen, waarom ik aldaar dat niet heb gedaan?

Ja, wij kenden toen ter tijd geen onderscheid tusfchen de verwante letteren; wisten niets van perfoonen, tijlen, en wijzen, veel min van deelwoorden, of fluitletters, noch van enkelvoudig, noch van meervoudig getal, dus waren wij ter dier tijd, nog niet rijp voor dat onderwijs.

Vr. 194. Is dan deze kennis tot de spelkunde zoo noodzakelijk?

Ja, hierop, en op de enkele, of dubbele vocaal, of klinker, spelling draait een groot gedeelte der spelkunde, vooral ook op de afleiding der woorden.

Vr. 195.

Vr. 195. Laat ons dit dan door **U** opgenoemde eens kortelijk doorloopen; noem mij dus eens het onderscheid tusfchen de verwante letteren?

Dit onderscheid bestaat in de meerdere, of mindere fcherpte, of zachtheid der letteren; door het gehoor te kennen, en waarnaar men het gebruik dier letteren moet regelen.

Vr. 196. Welke zijn de fcherpe?

p, t, ch, f, en *s*, de zachte zijn *b, d, g, v* en *z*. De *v*, en *z* worden nooit als fluitletters gebruikt. Verfta door eenen fluitletter eene letter, welke eene lettergreep fluit, als *huis*, hier is *s* de fluitletter.

Vr. 197. Wat zegt gij van de *ch*?

Deze wordt alleen in die woorden waarin de *g* niet als wortelletter voorkomt, tot fluitletter gebruikt.

Vr. 198. Wat verftaat gij door eenen wortelletter?

Die letter, welke in het wortel, grond, of ftamwoord gevonden wordt. Vind ik nu geen *g* in het wortel, grond, of ftamwoord, moet ik de *ch* gebruiken in de daaryan afgelegde woorden.

Vr. 199. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Zoo fchrijf ik *kocht* van *koopen* met *ch*; omdat in het grondwoord *koopen* geen *g* gevonden wordt, ik *verzocht* van *verzoeken*, *gracht* van *graven*, om dezelfde reden. Daar en tegen *klagt* van *klagen*, niet *klacht*, *vlugt*, van *vliegen*, niet *vlucht*; om dat in het grondwoord *klagen*, en *vliegen*, een *g* gevonden wordt.

Vr. 200. Maar hoe zult gij weten, of gij het grondwoord met een *g*, of *ch* moet schrijven?

Zoo dikwijls ik in het grondwoord de klank, of geluid van *ag*, of *ach*, *ig*, of *ich*, *eg*, of *ech*, *og*, of *och*, *ug*, of *uch*, hoor, en deze klank op den scherpen *t* sluit, gebruik ik de *ch*; als in *achten*, *hechten*, *lichten*, *vrucht*.

Vr. 201. Wat woord, of om mij klaarder uitdrukken, welk taaldeel houdt men in het algemeen voor het grond, stam, of wortelwoord, het geen het zelfde is?

Een *werkwoord* in den tegenwoordigen tijd van de onbepaalde wijze; ook wel eens een zelfstandig naamwoord, wanneer er geen werkwoord van het woord, het geen men tracht afte leiden, gevonden wordt; Klaas Stijl in de noot pag. 61.

Vr. 202. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

~~Ik~~ *wil* bij voorbeeld *vruchtbaar* afleggen, dan moet ik naar het zelfstandig naamwoord *vrucht* toe, want ~~ik~~ ken geen werkwoord van die beteekenis.

Vr. 203. Heeft deze regel niet vele uitzonderingen?

Ja, in het grondwoord *lagten*, daar de klank *ag* of *ach* sluit op de scherpe *t*, gebruik ik echter de

Werkwoord. Vr. 201. De Heer D. Mestingh zegt Bothuis ter aangehaalde plaats, betoogt, dat de werkwoorden de wortels, der andere deelen zijn,

Vrucht. Vr. 202. Schoon men wel een verouderd werkwoord *vruchten* (inzamelen) vindt. Dat men den leerling hier moet bepalen bij een vast grondwoord, om zijne denkbeelden niet te verwarmen, heeft de steller dezès dit alzoo verkozen, schoon wel een tegenpraak onderworpen is. Zie verders Vr. 119 hier voor,

de zachte *g*; in het woord *regten*, in het woord *berigten*; in het woord *borgtocht*, en andere, schoon anders in die grondwoorden, de klanken van *eg*, of *ech*, *ig*, of *ich*, *og*, of *och* voorkomen, en op de scherpe *t* stuiten, gebruik ik mede eene *g*, op de klank *ug*, of *uch* vind ik geene uitzondering.

Vr. 204. Waar zult gij nu volgens het geleerde in de spelling van *g* en *ch* wel op moeten letten?

Op de evengenoemde klanken in het grondwoord ook op de scherpe *t* stuiten, en op het afgeleide woord, of dit ook in het grondwoord eene *g* heeft.

Vr. 205. Opent de *ch* ook wel eens eene lettergreep?

Ja, als in *ligchaam*, *bogchel*, *hagehelijsk*, *kagchel*, *pogchen*, *pragchen*, *rigchel*, *tigchel*, *wigchelaar*, en andere; ook zonder *g* in *gouchelen*, *huichelen*, *loochen*, welke wegens den klank geen *g* vorderen, daar de eerste deze vorderen.

Vr. 206. Wat dunkt U vordert het gebruik van *g*, en *ch* geene nauwkeurige oplettendheid?

Ja, en daarom heeft de hoogleeraar Siegenbeek in zijn werk over de spelkunde lijsten geplaatst, van de woorden, welke met *g* en *ch* gespeld worden.

Vr. 207. Wat zegt gij van de verwante letters *z* en *s*?

Het gebruik hiervan is niet minder moeilijk, dan van de verwante letters *g* en *ch*, en daarom vindt men dien te nevens ook lijsten bij Siegenbeek.

Vr. 208. Het zal niet tegenstaande zulks nuttig zijn,

dat wij eenige gronden, waarop deze spelling berust, aan de hand geven, weet gij mij hier ook iets van te zeggen?

Ja, wij leerden hiervoor, dat de zachte letter *z* nooit als eene sluitletter voorkomt, zoo zeg ik niet *huiz*, *dooz*, *leez*; maar *huis*, *doos*, *lees*.

Vr. 209. Maar echter schrijft men in het meervoud *huizen*, *doozen*, *leezen*?

Ja, meermalen veranderen wij de *f*, die wij in 't enkelvoud tot sluitletter gebruiken, in 't meervoud in *z*, als *huis*, *huizen*, tegen den aard der afleiding; in sommige woorden echter behouden wij in 't meervoud de *s*, als ik *dans*, wij *dansen*, *kers*, *kersen*, *koets*, *koetsen*.

Vr. 210. Dikwijls vinden wij bij het openen van eene syllabe, of lettergreep een *z*, en ook meermalen eene *s*, hoe zult gij dit onderscheiden?

Wanneer de lettergreep eene scherpe uitspraak eischt; gebruik ik bestendig de scherpe *f*, en wanneer niet, de zachte *z*.

Vr. 211. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Zoo schrijf ik *sabel*, *sedert*, *sommige*, *somtijds*, *sutker*; niet *zabel*, *zedert*, *zommige*, *zomtijds*, *zuiker*.

Vr. 212. Mij dunkt, dat dit aankomt op een meer, of min sijn gehoor, het geen alle menschen niet even zeer gegeven is; weet gij mij ook eenige hulpmiddelen aan de hand te geven, waar door ik minder mer dit gehoor te doen heb?

Ja,

Ja, in de lettergreep, of uitgang *sel*, gebruik ik bestendig de *s*, als in *baksel*, *brouwsel*, *stijfsel*, niet *bakzel*, *brouwzel*, *stijfel*.

Vr. 213. Weet gij hier van meer te zeggen?

Ja, in de lettergreep, of uitgang *sen*, gebruik ik mede veeltijds de scherpe *s*, als *kaatsen*, *kwetsen*, niet *kaatzen*, *kwetzen*; in het woord *zamen* en anderen gebruiken wij echter de *z*.

Vr. 214. Zeg mij nu eens het gebruik van de verwante letteren *d* en *t*?

Meermalen moet ik het meervoud van een zelfstandig naamwoord raadplegen, of ik de *d*, of *t* tot sluitletter moet gebruiken, bij voorbeeld, indien ik twijfel, of ik *broot*, of *brood*, moet schrijven, neem ik mijn toevlugt tot het meervoud, en bevind alras, dat ik *brood* moet schrijven wegens de uitspraak, want ik zeg niet *brooten*; maar *brooden*.

Vr. 215. Hoe is het met het gebruik der *t* in de werkwoorden?

Deze gebruik ik tot sluitletter in den tweeden, en derden persoon van den tegenwoordigen, en den tweeden persoon van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijze; als *gij bemint*, *hij bemint*, *gijl. bemint*, *gij bemindet*, *gijl. bemindet*; niet *gij bemind*, *hij bemind*, *gijl. bemind*, *gij beminded*, *gijl. beminded*.

Vr. 216. Maar was het niet beter, dat gij de *dt* alhier tot sluitletter gebruikte, en schreeft *gij bemindt*, *hij bemindt*; en zoo vervolgens?

Neen; ik gebruik geen *dt*, vereenigd in voorschreven tijden, en personen, dan alleen in die werkwoorden, welke in den tegenwoordigen tijd der

onbepaalde wijze eene *d* hebben, als in *binden*, *bieden*, schrijf ik *gy bindt*, *hy bindt*, *gyl. bindt*, *gy bondt*, *gyl. bondt*, zoo ook in *bieden*.

Vr. 217. Maar gebruikt gij dan nooit de *d* alleen tot sluitletters in de werkwoorden?

Ja, in het verleden deelwoord gebruik ik eene *d*, wanneer er in de onvolmaakt verledene tijd der aantoonende wijze eene *d* wordt gevonden, zoo schrijf ik *bemind* (hebbende) met eene *d*, om dat ik in den onvolmaakt verledenen tijd van de aantoonende wijze eene *d* vind.

Vr. 218. Zoo nu in den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijze eene *t* wordt gevonden?

Dan behoud ik in gedacht deelwoord ook de *t*, zoo schrijf ik *gedrukt* van het werkwoord *drukken*, om dat dit werkwoord in evengedachten onvolmaakt verledenen tijd eene *t* heeft, als ik *drukte*, *gedrukt*.

Vr. 219. Wij zijn nu gevorderd tot het onderscheiden gebruik van de verwante letteren *f* en *v*, wat weet gij mij hier van te zeggen?

De *f* is kenbaar in *feest*, *feil*. De *f* verwisfelt men meermalen in het meervoud met *v*; als *ik graaf*, *wij graven*. De *t* aan het einde van eene lettergreep komende gebruik ik de *v*, in plaats van de *f* als *ontvangen*, schoon ik *ontfermen* schrijf.

Vr. 220. Eindelijk zijn wij gekomen tot de *b* en *p*?

In 't algemeen moet men aanmerken, dat de *p* scherp is, en de *b* zacht, waarna men het gebruik moet regelen, schoon men schrijft *ambt*, niet *ampt*.

Vr. 221.

Vr. 221. Wij zijn nu gevorderd tot *de dubbele vokaal*, of klinker spelling; wat verstaat gij hier door?

Hier door wil men te kennen geven het gebruik van één of twee klinkers, het geen dikwijls moeilijk is te onderscheiden.

Vr. 222. Waar moet men in dezen vooral op letten?

Op de verdeeling der klinkers.

Vr. 223. Hoe worden de klinkers verdeeld?

1° In korte, en lange, 2° in zacht-korte, en zacht-lange, 3° in scherpkorte, en scherplange.

Vr. 224. Deze kennis, door de uitspraak, voornamelijk aan het gehoor te toetsen, zult gij met behulp uit het onderrigt van den Hoogleraar Siegenbeek nader leeren kennen; wij willen ons alleen voor ditmaal bepalen bij eenige weinige regelen; zeg mij eens, wanneer gij in 't enkelvoud twee klinkers ontmoet, als in *daad*, *zaak*, hoe gij U dan in het

Dubbele vokaal. Vr. 221. Over de enkele, en dubbele vokaal spelling, namelijk in lettergrepen, niet op eenen medeklinker stuitende, is men het op verre na niet eens geweest. In de oudste schriften gebruikte men een enkele vokaal ter klankvorminge, in lettergrepen, welke niet op eene medeklinker stuitte. De Drosfaard *Hoofd*, een man voorzeker, aan wien de nederduitsche taalkunde ten duurste verplicht is, is de eerste geweest die eene doorgaande dubbele vokaal spelling onder ons heeft ingevoerd; Zie Siegenbeek, pag. 98, en 117, alwaar hij het besluit over gedachte verschillen opmaakt, voornamelijk ten aanzien van *de e en o*. Zeer beknopt, en duidelijk, ook wordt *de verschil aanteekening* in de doorwrochte *aanteekeningen* van den schranderen Bolhuis op de *Spraakkunst* van Klaas Stijl, bladz. 34 — 45, alwaar men tevens een lijstje vindt van woorden, welke de hardlange *e* en *o* hebben.

het schrijven van het meervoud zult gedragen?

Somtijds zal ik in het meervoud de twee klinkers behouden, somtijds een achter laten.

Vr. 225. Wanneer behouden?

Wanneer het woord, op twee medeklinkers stuit, als *paard, paarden, laars, laarsen*.

Vr. 226. Wanneer achter laten?

Wanneer zulke woorden stuiten op éénen medeklinker, als *daad, daden, zaak, zaken*.

Vr. 227. Zeg eens verders?

In woorden, welke men oudtijds schreef met *ei*, gebruikt men thans de lange of dubbele *e* of *ee*, zoo als in de woorden *heelen, teelen, deelen, meenen*, om dat men oudtijds *heilen, teiken, deilen, meigen* schreef.

Vr. 228. Wanneer zult gij de *o* verlengen, en alzoo spellen met *oo*?

In die woorden, welke in 't hoogduitsch *au* hebben, als *baumen, kaufen*, schrijf ik met eene dubbele *oo* *boomen, koopen*, en meer andere.

Vr. 229. Gij spraakt hier voor Vr. 194. van de afleiding der woorden, is dan deze afleiding zoo noodzakelijk?

Ja, de zuiverheid der spelling ontstaat hier uit voornamelijk.

Vr. 230. Wat wilt gij hier mede zeggen?

Dat men in de afgeleide, en zamengestelde woorden, die letteren moet gebruiken, welke wij in het oorspronkelijke ontmoeten; als *vruchtbaar* schrijf ik

Verlengen. Vr. 228. Men verlengde oudtijds de *e* door *e*, als in *paerd, paerd, laeri*; Zie Siegenbeek, pag. 81. § 2.

ik met *ch*, omdat het oorspronkelijke *vrucht*, met *ch* geschreven wordt.

Vr. 231. Mag men dan *nimmer* een letter daarbij, of afdoen?

Ja; welluidendheids halve, mag men er een letter bijvoegen, en ook afnemen, zoo als in *hooren* zoude ik naar de afleiding moeten schrijven *hoorer*, maar om de welluidendheid, voeg ik er een *d* bij, en schrijf *hoorder*. Zie Vr. 54 en 55.

Vr. 232. Wat houdt gij eindelijk voor de regelmaat der vokaal spelling?

Deze is zeer eenvoudig; in lettergrepen, niet op eenen medeklinker stuitende, gebruikt men altijd, ter verlenging van eenen klinker, eenen enkelen klinker, uitgezonderd in de gevallen Vr. 227 en 228 geleerd.

Vr. 233. Wat moeten wij na deze korte leere, omtrent de *spelkunde* erkennen?

Wij moeten met den Heere Bolhuis, in zijn twaalfde aanmerking, op de beknopte aanleiding tot de kennis der Nederduitfche taal, door Klaas Stijl, erkennen, dat de *spelkunde* een groter tak van de nederlandsche letterkunde is, en een volledig begrip van de afleiding, de verbuiging, en vervoeging der woorden vereischt.

Vr. 234.

Hooren. Vr. 231. *Meerder, meeter, diender*, voor *diener, eerder*, voor *aeter, deurwaarder*, voor *deurwaarer*. Zie Siegenbeek § 16, p. 236.

Spelkunde. Vr. 233. Woorden, die overeenkomen in uitspraak, maar verschillen in beteekenis, kunnen dikwijls in de spelling niet onderscheiden worden, als: *arm* (van het ligchaam), *arm* (van armoede); *bakken* (meerv. van *bak*), en *bakker* (broodbakken); *nagel* (spijker), *nagel* (van den vinger), *tong* (in den mond), en *tong* (zekere visch). *Agt* (talwoord), en *acht* (in achtgeven); *Jagt* (van Jagen), en *Jacht* (een vaartuig); *noek* (ontkenend), en *nog* (bovendien). Zie Siebeek, § 9, pag. 52.

Vr. 234. De letterkennis, de lettergreepkunde, en de woordkennis afgehandeld hebbende, wát staat ons nu te behandelen?

De woordvoeging.

Vr. 235. Hoe beschrijft gij mij best de woordvoeging?

Deze bestaat in eene geschikte zamenstelling der woorden, om eene rede te maken, zoo in opzichte van overeenkomst, als beheersching.

Vr. 236. Wat moeten wij in het behandelen der woordvoeging wel opmerken?

Dat alles, wat wij spreken, en schrijven, stellingen zijn.

Vr. 237. Wat noemt gij eene stelling?

Eenen volledigen zin, welke een onderwerp, en gezegde bevat, en noodzakelijk moet bevatten.

Vr. 238. Wat noemt gij een onderwerp?

Een onderwerp noem ik dat geen, waar van iets gezegd wordt.

Vr. 239. Wat noemt gij een gezegde?

Dat geen, het welk van het onderwerp gezegd wordt.

Vr. 240. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Zie hier een voorbeeld; *vader eet*, hier is *vader* het onderwerp, en *eet* het gezegde.

Vr. 241. Worden de onderwerpen wel eens vermenigvuldigd?

Ja; als *vader*, en *moeder* eten.

Vr. 242. Worden de gezegden ook wel eens vermenigvuldigd?

Ja, als *vader eet*, en *drinkt*.

Vr. 243.

Vr. 243. Wat dunkt U, dat eene stelling, of een onderwerp en gezegde uitmaken?

Eenen volzin, of volledigen zin, waar achter nog dikwijls, om den zin te volmaken, wordt gevoegd een zelfstandig naamwoord in den vierden naamval, als *vader eet koek*.

Vr. 244. Wat zoude men dus zeggen, dat tot eenen volzin wordt gevorderd?

Een zelfstandig naamwoord, in den eersten naamval, een werkwoord, zich schikkende naar het zelfstandig naamwoord, in persoon, en getal, en een zelfstandig naamwoord in den vierden naamval; ook wel eens de onbepaalde wijze van een werkwoord, in plaats van den vierden naamval, als vader eet koek, vader begeert te eten.

Vr. 245. Maar wordt, in plaats van het zelfstandig naamwoord in den eersten naamval, niet dikwijls de tegenwoordige tijd der onbepaalde wijze gebezigd?

Ja; bij voorbeeld, *dwalen* is menschelijk, in plaats van *dwaling* is menschelijk.

Vr. 246. Hebt gij hier geene gewigtige aanmerking?

Ja; schoon eene stelling, of volzin alzoo bestaat, vordert echter de aard onzer woordvoeging dikwijls eene stelling aftebreken, het geen dan door een Comma, of scheidteeken wordt aangeduid.

Vr. 247. Geef mij ter meerdere klaarheid eens een voorbeeld? Jan,

Een zelfstandig naamw. in den eersten naamval. Vr. 244. Deze is altoos het onderwerp in den eersten, tweeden, of derden persoon, ik versta door den eersten persoon *ik*, door den tweeden persoon *gij*, en door den derden persoon alle andere eerste naamvallen; zoo in het enkelvoudig, als meervoudig getal.

Jan, vele Jongens op het ijs ziende rijden, zoekt Pieter over te halen, om met hem op het ijs te wandelen. Twee stellingen nauw aan elkander verbonden.

Vr. 248. Hoe nauw?

De eerste is een grond, en reden voor de laatste, de woordvoeging heeft daar de eerste door een scheidteken afgebroken; en de tweede, als 't ware een tusfchen rede, er ingevoegd; namelijk *vele Jongens op het ijs ziende rijden*.

Vr. 249. Maar ik zie, dat gij achter rijden ook een scheidteeken, of comma hebt geplaatst, welke reden hebt gij hier voor?

Om dat daar de tweede stelling eindigt, en de eerste stelling hervat wordt; als zijnde men gewoon de eerste stelling door een scheidteeken af te breken, en de laatste door een gelijk scheidteeken te eindigen.

Vr. 250. Gij zegt stelling, of volzin, dit is zeer wel; maar is dit naauwkeurig gezegd *volzin*?

Zeker; maar een volzin, welke een volkomener gezegde bevat, bestaat dikwijls uit verscheidene stellingen, welke men gewoon is eene periode te noemen.

Vr. 251. Wat is nu eene periode?

Deze heeft tot onderwerp eene bepaalde zaak, welke omschreven wordt, dikwijls aanprezen, en beoordeeld; Zie Weiland § 283 p. 324.

Vr. 252. Geef mij eens een voorbeeld van zodanigen periode?

Zie hier, dunkt mij, een voorbeeld, *Ik lees, waar ter plaatze kan ik mij niet herinneren, dat zeker*
wijs-

Wijsgere zegt „ de voorspoed is gelijk aan eene tederere moeder, welke de kinderen meermalen ten verderve strekt; daar de tegenspoed niet ongelijk is aan eenen gestrengen vader, welke dikwerf det kinderen behoud is.”

Vr. 253. Wat is hier bij optemmerken?

Dat ik, na het eindigen van deze periode eenen nieuwe regel zal moeten beginnen, met tusschenruimte van een vingerbreed wit papier.

Vr. 254. Gij spreekt in de beschrijving der woordvoeging van overeenkomst, wat verstaat gij door overeenkomst der woorden?

Dat de veranderlijke woorden met elkanderen moeten overeenkomen, op onderscheidene wijzen, in persoon, getal, geslacht, en naamval.

Vr. 255. Welke komen overeen in getal, geslacht, en naamval?

De bijvoegelijke naamwoorden, de lidwoorden, *voornaamwoorden*, en deelwoorden moeten overeenkomen met hunne zelfstandige naamwoorden in getal, geslacht, en naamval, als *een goed woord vindt eenen goeden ingang*.

Vr. 256. Zeg eens verders?

Omtrent de betrekkelijke voornaamwoorden dient men te weten, dat in naamval meermalen niet overeenkomen; maar dikwijls in naamval van de heersching van een ander woord afhangen.

E

Vr. 257.

Voornaamwoorden. Vr. 255. Wanneer de betrekkelijke voornaamwoorden op eene geheele stelling staan, dan wordt dat betrekkelijk voornaamwoord in het onzijdig geslacht gesteld; als: *hij brandt zich aan zijnen voet, het geen hem veel smarte veroorzaakte.* *Wb: hand* § 108 der woordvoeging, pag. 244.

Vr. 257. Geef mij hier van eens een voorbeeld? Bij voorbeeld, *de vrouw, over welke ik U gesproken heb, slaapt*. Hier komt het betrekkelijk voornaamwoord *welke* overeen met *vrouw* in het zelfde getal, en geslacht; maar niet in naamval.

Vr. 258. Nog eens?

De letteren, welke gij aan mij geschreven hebt, zijn bij mij ontvangen. Hier komt het betrekkelijk voornaamwoord *welke* overeen met *letteren* in het zelfde getal en geslacht; maar niet in naamval.

Vr. 259. Waarom niet?

Om dat *over* den vierden naamval beheerscht, of regeert; schoon dus *vrouw* de eerste naamval is, is echter *welke* de vierde naamval, als wordende geregeerd door *over*, zoo komt ook *welke* met *letteren*, overeen in getal en geslacht, maar niet in naamval. (*)

Vr. 260.

(*) De bezittelijke voornaamwoorden worden meermalen betrekkelijke, wanneer zij in geslacht moeten overeenkomen met het zelfstandig naamwoord, waarop zij betrekking hebben; als *de moeder sprak met hare zoon*; hier heeft *hare* betrekking op *de moeder*, en komt er mede ook overeen in geslacht. Weiland § 225, p. 109, § 81, p. 235. Zoo worden ook in vele gevallen de persoonlijke voornaamwoorden betrekkelijke, wanneer het ligt dubbelzinnigheid kan veroorzaken, als: *de veldheer viel in den slag, en toen de heelmeeester hem wilde verbinden, kreeg hij eenen kogel door het hoofd*; alwaar hij op den veldheer zoude slaan, en daar hier eigenlijk den heelmeeester bedoeld wordt. Deze dubbelzinnigheid kan men wegnemen, door *dezelve* te gebruiken, en zegge dan *kreeg dezelve eenen kogel*, enz. Zie Weiland § 74 der woordvoeging, pag. 232. *Titius meldt zijnen vriend, dat hij zijn huis verkocht heeft*, hier is het twi felachtig, of Titius zijn-eigen huis verkocht heeft, dan wel het huis van zijnen vriend; was het dat hij het huis van zijnen vriend verkocht had, dan was het beter, dat hij gescreven had, dat hij deszelfs huis verkocht heeft. Zie Weiland § 87 der woordvoeging, pag. 237.

Vr. 260. Hoe moeten de naamwoorden, ook voornaamwoorden, overeenkomen, met de werkwoorden?

In persoon, en getal; als vader eet, de vaders eten, ik loop; wij loopen. Zie Weiland § 124 der woordv. pag. 250.

Vr. 261. Hoe moeten twee zelfstandige naamwoorden, waarvan het een het anderé verklaart, overeenkomen?

In den zelfden naamval; zonder, dat men op het getal, of geslacht behoeft te letten, als ik word door het gekoer van de *ringelduiyen, mijn vermaak, wakker. Weiland pag. 215.*

Vr. 262. Wij hebben nu gesproken van de overeenkomst van veranderlijke woorden; maar hoe staat het met de overeenkomst van de onveranderlijke, als bijwerkwoorden, en voegwoordtjes, met werkwoorden, en naamwoorden?

Der bijwerkwoorden overeenkomst ziet voornamelijk op hunne plaatsing, voor of achter het werkwoord, of naamwoord, zoo ook der voegwoorden.

Vr. 263. Zoo hebben wij dan de overeenkomst der woorden, zoo ver ons beslek toelaat, afgehandeld; laat ons nu eens spreken van de beheersching, welke gij noemdet, in de beschrijving der

E. 2

woord-

In Persoon. Vr. 260. Wanneer verscheidene personen bij een werkwoord gevoegd worden, dan geldt de eerste persoon boven den tweeden, en den tweede boven den derden, als: gij en ik, of ik en gij weten dat niet, waar weten de eerste persoon is, zich schikkende naar ik; zoo zegt men ook gij en hij, of hij en gij zult dat niet gewaar worden, waar zult zich schikt naar gij. Weiland, § 130 der woordvoeging: pag. 251.

woordvoeging, wat verstaat gij dóór beheersching?

Hier door versta ik den eisch van het eene woord in opzichte van het andere, met betrekking tot den naamval.

Vr. 264. Hoe eischt dan het eene zelfstandig naamwoord het andere?

In den tweeden naamval; als *een stapel boeken, drie guldens winst*, hier vordert stapel het woord boeken in den tweeden naamval, zoo ook winst *drie guldens*. Weiland pag. 216.

Vr. 265. Hoe eischt een *bedrijvend werkwoord* een zelfstandig naamwoord?

In den vierden naamval; als *ik vrees den Heer*.

Vr. 266. Wat zegt gij van de bedrijvende deelwoorden?

Deze beheerschen het zelfstandig naamwoord mede in den vierden naamval; als *hoorende deze woorden*.

Vr. 267. Wanneer komt de *vierde naamval* verders voor?

Wanneer er van tijd, of maat gesproken wordt, b. v. *drie ellen breed — tien voeten hoog — honderd jaren oud*, zie Vr. 49

Vr. 268.

Een stapel boeken. Vr. 264. *Een snoer peerlen, eene menigte vogelen*, enz. Weiland pag. 218.

Bedrijvend werkwoord Vr. 265. Eenige bedrijvende werkwoorden hebben twee naamwoorden in den 4den naamval bij zich: *ik noem hem mijnen Vader; ik heb hem Pijster gedoopt*. Weiland § 180 der woordvoeging, pag. 274.

De vierde naamval. Vr. 267. Zie hier over Vr. 49 hier voor, alwaar geleerd wordt, welke naamvallen de bijvoegelijke naamwoorden beheerschen. De bepaling van tijd wordt door den 4den naamval uitgedrukt, en wel op de vraag *wanneer* zegt Weiland § 181 der

Vr. 268. Hoe eischen twee eenvoudige zelfstandige naamwoorden, of voornaamwoorden het werkwoord?

In het meervoudig getal, als *vader en moeder eeten*.

Vr. 269. Eischt niet dikwijls een bedrijvend werkwoord een werkwoord in de onbepaalde wijze, met achter lating van den vierden naamval?

Ja, als ik *begeer te loopen, ik wil loopen*.

Vr. 270. Wat zegt gij van de bijvoegelijke naamwoorden, werkwoorden en andere, welke een gebrek, of overvloed beteekenen?

Deze eischen een zelfstandig naamwoord in den tweeden naamval, als *weinig wijs, veel gelds*.

Vr. 271. Wat zegt gij van de voornaamwoorden *iet*, en *wat*?

Deze eischen ook de bijvoegelijke naamwoorden in den tweeden naamval, als *iet zeldzaams, iet gruwzams, wat zeldzaams*.

E 3

Vr. 272.

181 der woordvoeging, pag. 275; als: *hij keerde den zesden dag na het overlijden zijner zuster te rug*. Wij, die zes naamvallen stellen, verkiezen liever, dat op de vraag *wanneer*, de zesde naamval moet geplaatst worden, en dus in voren gedacht voorbeeld *den zesden dag* in den zesden naamval moet staan.

In het meervoudig getal. Vr. 268. Hier van zijn uitgezonderd, *daar was een man, en eene vrouw; een en twee is drie; daar is meer dan een wijsgeer geweest, die dit beweerd hebben; alvast meer dan eene meerderheid beteekent*, zoo zegt men ook *daar is er die meenen*. Zie Weiland § 125 — 129 der woordvoeging, pag. 260 en 251.

Ik begeer te loopen. Vr. 169. Sommige werkwoorden hebben de onbep. wijze achter zich zonder, anders met het woordje *te*; doch hij, welke de nederduitsche taal spreekt, schoon geene regelen kennende, zal hier in niet ligt misfen. Zie Weiland § 149 der woordvoeging, pag. 260, en volgende.

Vr. 272. Zeg mij nu eens wat van de beheersching der voorzetsels?

Sommigen beheerschen den *derden*, sommigen den *zesden* naamval; anderen den *vierden*, en sommige beide; *van* regeert den *twceden*.

Vr. 273. Welke beheerschen den *derden*?

Twee, *aan*, en *voor*.

Vr. 274. Welke beheerschen den *zesden* naamval?

Deze vier, als: *met*; *van* in de beteekenis van *door*, en *over*; *uit*; *zonder*; als *met de wapenen*, *van de kinderen*.

Vr. 275. Welke beheerschen den aanklager, of vierden naamval?

Aan in den zin van *tot aan toe*, *achter*, *behalve*, *beneffens*, *beneden*, *binnen*, *boven*, *buiten*, *bij*, *door*, *jegens*, *langs*, *na*, *naar*, *naast*, *neffens*, *om*, *omtrent*, *onder*, *op*, *over*, *rondom*, *tegen*, *tot*, *ten*, *ter*, *tusfchen*, *voorbij*, *zedert*, en *zint*.

Vr. 276. Welke beheerschen nu eens den *vierden* naamval, dan eens den *zesden*?

In en *voor*.

Vr. 277. Wanneer regeert *in* den *zesden* naamval, wanneer den *vierden*?

Den *zesden*, wanneer het beteekent *een zijn* op eene plaats, als *hij zit in de vergadering*; den *vierden*, wanneer het beteekent eene beweging naar eene plaats, als *de wacht treedt in de stad*.

Vr. 288. Wanneer eischt *voor* den *vierden* naamval?

Wanneer de eerderheid van tijd daar door wordt uitgedrukt, als *Abel stierf voor zijne ouders*.

Vr. 279.

Vr. 279. Gij zegt *binnen*, regeert den vierden naamval; *in* nu eens den vierden, dan eens den zesden; was dit van ouds alzoo?

Neen; oudtijds regeerden deze voorzetsels den tweeden naamval; als *binnen 'slands*, *in der daad*.

Vr. 280. Noem mij eens meerdere, welke oudtijds den tweeden naamval regeerden?

Voor, *onder*, *boven*, *bij*, *tusfchen*, *buiten*; als *voor 's hands*, *onder 's hands*, *boven 's hands*, *bij tijds*, *tusfchende*s, *buiten 's huis*, enz.

Vr. 281. *Behalve*, meen ik, dat men ook wel eens vindt met den eerften naamval?

Ja, bij voorbeeld, *zij gingen wandelen*, *behalve ik*: ook wel eens met den derden; b. v. *ik deelde niemand het geheim mede*, *behalve hem*: fomtijds komt het ook wel eens voor als een bijwerkwoord; b. v. *ik ga wandelen*, *behalve*, *wanneer het regent*.

Vr. 282. Wat weet gij te zeggen van *halve* en *wege*?

Deze komen ook wel eens voor, als voorzetsels, en regeren dan den tweeden naamval, als *vriendfchaps-halve*, *ambts wege*; zoo gij ziet, worden zij dan achter het woord, het geen zij regeren, geplaatst?

Vr. 283. Van de regelmatige woordvoeging, als met een woord gefproken hebbende, waarvan zouden wij nu moeten handelen?

Van de onregelmatige.

Vr. 284. Waar in bestaat deze?

Deze wordt veroorzaakt door eenige uitlating;
E 4 als

als een moedig paard springt en danst, daar een *vadzig* nauwelijks voortkruipt.

Vr. 285. Wij hadden hier voor reeds kunnen spreken van de zin, rust of schrijfteekenen, welk gebruik men daarvan moet maken in het lezen: maar welk gebruik men daarvan moet maken in het stellen, hebben wij wel niet eerder kunnen behandelen, dan, na dat wij eene volledige kennis van de vier deelen der spraak-kunst hadden bekomen; deze nu, zoo ik meen, hebbende, zullen wij overgaan tot het behandelen van dezelve teekenen, noem mij deze eens?

Punt, of sluitteeken . Lidteeken, of kolon : Halftidteeken ; Scheidteeken, of comma , Vraagteeken ? Uitroepingsteeken ! Tusscheninstellingsteeken () Koppelteeken - Teeken van uitlating — Teeken van aanhalingen „ Teeken van afwending (,) Teeken van greepscheiding . . Teeken van zamentrekking ^.

Vr. 286. Zeg mij nu eens het gebruik van elk teeken?

Een punt, of sluitteeken gebruik ik na het eindigen van eenen volzin; als *God regeert de wereld*. Een lidteeken, of kolon, wanneer ik den zin zal kunnen sluiten; maar deze nog door een nader lid wordt vermeerderd, als *God regeert de wereld: maar hoe onopmerksaam zijn de menschen*. Vr. 287.

Vadzig. Vr. 284. Hier is *paard* uitgelaten. Zoo wordt ook dikwerf een werkwoord, het welk op twee gedeelten eener rede betrekking heeft, in een van beiden verzwegen; bij voorbeeld: *deze verkiest den zeedienst, gene den landdienst*, alwaar *verkiest* in het tweede gedeelte der rede is uitgelaten. *Weland* § 123 der woordvoeging, pag. 249.

Vr. 287. Zeg nu eens het gebruik van het half-
lidteeken, of semikolon, het scheid-
teeken, of comma?

Het scheidteeken, of comma, gebruik ik bij het afbreken van eene stelling, en het eindigen der tweede stelling, welke daarop volgt, of anders gezegd bij het hervatten der eerste stelling; als *Jan, vele jongens op het ijs ziende rijden, zocht Pieter over te halen.*

Vr. 288. Maar nu hoor ik nog niets van het semikolon, of halfidteeken?

Dit gebruik ik, wanneer het lidteeken, of scheidteeken niet te pas kan komen; maar de zin echter eene afnijding vereischt. Zie hierover Vr. 188—191, dit kan blijken uit die Vragen.

Vr. 289. Hoe maakt gij het met de verdere schrijf, of zinteecken?

Een *vraagteeken* gebruik ik bij elke vraag; als, *heb ik het gedaan?* Een *uitroepinsteeken* bij elke aanspraak, of uitroeping; als *mijne kinderen! zijt gehoorzaam. Helaas! wat finerte.*

Vr. 290. Nu eens van het tuscheninstellings-
teeken?

Dit gebruik ik tot opheldering van eenen zin, ten overvloede, en kan daarom ook wel weg gelaten, en in het lezen overgeslagen worden, zonder den zin te storen, als; ik onderwijs U in de nederduit-
sche taal, niet naar regelen door mij uitgevonden; maar naar regelen, (gelijk deze waarlijk zijn) van geleerde mannen.

E 5

Vr. 291.

Vraagteeken, en Uitroepingsteeken. Vr. 289. Deze staan dan in plaats van een *luitteeken, lidteeken, halfidteeken, of scheidteeken.*

Vr. 291. Wat is een koppelteeken?

Dit gebruik ik op het einde van eenen regel, bij het afbreken van eene lettergreep.

Vr. 292. Het teeken van uitlating?

Dit gebruik ik, wanneer ik de kortheid wil betrachten, en daarom iets achter laat; als *aan hoe vele ziekten is de mensch wel niet onderhevig! koorts, kolijk — welke hem dikwijls ten grave helpen.*

Vr. 293. Het teeken van aanhaling?

Dit stelt men voor ieder regel van het geen men uit andere schrijvers aanhaalt, bij voorbeeld, *ik las onlangs bij zekeren schrijver: „Het is een der voortreffelijkste bezigheden van een redelijk wezen den Jongeling te leeren, het geen hem in zijne mannelijke jaren „nuttig is, en in zijn ouderdom achtenswaardig maakt.”*

Vr. 294. Het afwendings teeken?

Dit gebruik ik bij het achter laten der voorste letteren van een woord; als *het, des, ik, tot, 't, 's, 'k*; ook om een woord eene greep korter te maken, als *'t is; 's avonds; daar 'k zal*: doch hiervan moet men geen gebruik maken, dan alleen in dichtmaat. Welluidenheidshalve gebruikt men dit teeken in onrijm op het einde van een woord, als, *zijn* in plaats van *zijnen*.

Vr. 295. Hoe het teeken van greepscheiding?

Dit gebruik ik om voor te komen, dat twee klinkers niet in elkanderen smelten, en alzoo het woord een lettergreep minder uitmake, als hier na in Kartageniënsers.

Vr. 296. Wat is eindelijk een teeken van zamentrekking?

Hiervan maakt men alleen gebruik, wanneer wij een woord, tot ééne greep minder, zamentrekken; als *daden, geboden, daán, geboón.*

Vr. 297.

Vr. 297. Zijn er ook geen klankteekenen, welke in het lezen de klank aan het woord geven?

Ja, maar deze zijn weinig in gebruik, nog al veeltijds in het lidwoord *een*; als *daar is een God, en daar is één God.*

Vr. 298. Het regte gebruik der schrijfteekenen te maken is waarlijk moeilijk; en daarom kan men niet zeggen, dat de schrijvers het hieromtrent volkomen eens zijn, vooral, omtrent het plaatsen van het scheidteeken, het geen velen misbruiken, door te menigvuldig te plaatsen; wat, dunkt U, is hier van de reden?

De reden moet men, mijns oordeels, zoeken, in het afbreken van stellingen, welke er meermalen niet zijn, en zij echter daarvoor houden; ook meermalen door een werkwoord, het geen de plaats van een zelfstandig naamwoord in den *4den* naamval vervult, van de rede aftescheiden.

Vr. 299. Helder mij dit eens met een voorbeeld op?

Ik ben gekomen om U te spreken; hier vindt men dikwijls een scheidteeken geplaatst achter *gekomen*, daar echter *om U te spreken* tot de stelling behoort, en aldaar geen scheidteeken moet geplaatst worden; (het geen echter wel aan tegenspraak onderhevig is) zoo vind ik bij de beste schrijvers, „Het is der „dwaasheid eigen, de gebreken van anderen te „zien,” waar achter *eigen* geen scheidteeken behoorde te worden geplaatst; zoo ook, „Het zou den „menschen minder moeilijk zijn, de gebreken te verbeteren, dan te bedekken,” alwaar achter *zijn* geen scheidteeken moet plaats vinden. Vr. 300.

Vr. 300. Ik ben over uw antwoord zeer wel voldaan, en houd het daar voor, dat gij reeds een goed begrip hebt opgevat, omtrent de schrijfteekenen; lees vervolgens de beste schrijvers met opmerking, hoe deze dezelve plaatzen, daar ons bestek niet toelaat hier in verder uitteweiden; zeg mij liever eens hoe gij U gedragen zult omtrent dezelve in het lezen?

Het spreekt van zelve, dat mijne ademhaling mij niet toelaat regels bij regels te lezen, zonder rusten, daarom zal ik, wanneer ik een sluitteeken vinde meer dan gewoon rusten, wanneer een lidteeken eene kleinere rusting aanneemen; wanneer een half-lidteeken, slechts adem halen, of rusten, en wanneer een scheidteeken, de kleinste ademhaling, of rusting, nauwelijks hoorbaar, aannemen; waardoor ik dan duidelijk zal lezen, en het een in het ander niet doen smelten; allezins mij toeleggende om den *klemtoon* op het zakelijk deel der woorden te leggen. Zie Vr. 65.

2de Deel.

De gronden der taalkennis hebben wij nu afgehandeld, namenlijk, de letterkennis, de lettergreepkunde, de woordkennis, en de woordvoeging, zoo ook de spelling, en de scheidteekenen, nu zijn wij gevorderd tot het ontbinden of ontleden van eene rede; ik wil hiermede zeggen, dat wij nu eens moeten onderzoeken, of gij mijne lessen wel ge-

gevat hebt, door mij te zeggen, of elk woord wel gespeld zij; welk woord het is, in welk getal, in welken naamval; in welk geslacht het voorkomt, of in welken persoon, in welken tijd, of in welke wijze het staat; hoe de woorden met elkanderen overeenkomen, en hoe geregeerd worden; voorts volgens welke regels; nadat ik U een opstel heb opgegeven zonder schrijfteekenen, welke gij, eer dat gij tot het ontleiden overgaat, moet plaatsen. Dit noem ik den proef te nemen van al het geleerde.

1ste OEFENING.

Hannibal naderhand eenen vermaarden Veldheer der Cartageniënsers begeerde noch maar negen Jaren out zijnde van zijnen vader Hamilcar wanneer deze den Romeinen beoorlogde dat hij hem mogte vergunnen om met hem te gaan geenen wierdt zijn verzoek toegestaan, des dat hij voor het heilig Autaar een gelofte deed van nimmer eenen vriend der Romeinen te zullen worden wat dunkt U mijne leerlingen van dezen eed? en echter is hij denzelfven nagekomen.

Verbetering door plaatsing van schrijfteekenen, zuivering van spelfouten, en de verbuiging der woorden.

Hannibal, naderhand een vermaard Veldheer der Karthageniënsers, begeerde, nog maar negen Jaren oud zijnde, van zijnen vader Hamilcar, wanneer deze de Romeinen beoorloogde, dat hij hem mogte vergunnen om met hem te gaan. Genen werd zijn verzoek toegestaan, des, dat hij voor het heilig Autaar eene gelofte deed van nimmer een vriend der Romeinen te zullen worden. Wat dunkt U, mijne

mijne leerlingen! van dezen eed? en echter is hij dezelve nagekomen.

Oefening over het plaatzen der scheidteekenen, zuivering van spelfouten, en de verbeiging der woorden, bij wijze van zamenpraak tuschen Meester, en Leerling.

Mr. Waarom hebt gij achter het woord Hannibal op den eersten regel, een Comma, of scheidteeken geplaatst?

Leerl. Om dat er een tusfchenzin volgt, en de eerste stelling aldaar wordt afgebroken.

Mr. Waarom hebt gij *eenen* veranderd in *een*, vermaarden in *vermaard*?

Leerl. Om dat Hannibal is de 1ste naamval, waarmede *eenen* en *vermaarden*, welke de vierde naamvallen zijn, moeten overeenkomen in naamval.

Mr. Waarom hebt gij de *t* in het woord veltheer veranderd in *d*?

Leerl. Om dat men in de spelkunst vooral moet acht geven op de afleiding van het woord, en het woord veldheer afftamt van het woord *veld*. schoon men welluidendheidshalve er wel een letter mag af of bij doen.

Mr. Waarom hebt gij de *c* in Carthageniënzers veranderd in *k*?

Leerl. Om dat dit woord van eenen uitheemschen afkomst is, en het oorspronkelijke met *k* wordt geschreven.

Mr. Waarom hebt gij in het woord Karthageniënzers een *k* geplaatst?

Leerl.

Leerl. Om dat deze ook in 't oorspronkelijke woord gevonden.

Mr. Waarom plaatst gij achter het woord *Karthageniënsers* een Comma?

Leerl. Om dat daar de tusschenzin eindigt. Waarom ik achter *begeerde* een Comma heb geplaatst, en achter het woord *zijnde* wederom een, is als te voren wegens den tusschenzin.

Mr. Waarom hebt gij het woord *zijn* in *zijnem* veranderd?

Leerl. Om dat het voorafgaande woordtje *van* den zesden naamval regeert, en *zijn* in den zesden naamval heeft *zijnem*.

Mr. Waarom hebt gij *den* in *de* veranderd?

Leerl. Om dat *Romeinen* de *den* naamval van 't meervoud is, en het lidwoord moet overeenkomen met zijn naamwoord in naamval, nu heeft het lidwoord *de*, en den vierden naamval van het meervoud in 't mannelijk geslacht *de*.

Mr. Wat verstaat gij door *genen*?

Leerl. Hannibal; men wete, dat *deze*, *die* en *gene* eene onderscheidene betrekking hebben; als staande *deze* op het naast bijstaand onderwerp, *die* op het middelste, en *gene* op het verst afstaande, b. v. *Jan*, *Pijter*, en *Klaas* hebben gewandeld; *deze* met *Leenderd*, *die* met *Lodewijk*, en *gene* met *Harmen*, nu heeft *Klaas* gewandeld met *Leenderd*, *Lodewijk* met *Pijter*, en *Jan* met *Harmen*.

Mr. Waarom hebt gij *geenen* in *genen* veranderd?

Leerl.

Leerl. Om dat, wanneer men met eene dubbele *de* *geene* schrijft, zulks een gebrek aanduidt, als *geene gelden*, het welk het hier niet doet; of liever, om dat *geene* een ontkennend bijvoeglijk naamwoord is, en *gene* een aanwijzend voornaamwoord.

Mr. Waarom hebt gij van het woord *heilig*, *heilige* gemaakt?

Leerl. De bijvoegelijke naamwoorden nemen in het mannelijk en vrouwelijk geslacht gaarne een *e* aan, in het onzijdig gaarne na de woordtjes *dat*, en *het*, anders niet.

Mr. Waarom hebt gij van het woord *een*, *eene* gemaakt?

Leerl. Om dat het woord gelofte van het vrouwelijk geslacht is, en het lidwoord *eene* daarmede moet overeenkomen.

Mr. Waarom hebt gij van *eenen vriend*, *een vriend* gemaakt?

Leerl. Om dat achter de werkwoorden *zijn*, en *worden* nooit een vierde naamval volgt, en *eenen vriend* de *4den* naamval zoude zijn.

Mr. Waarom hebt gij *deze eed* veranderd in *dezen eed*?

Leerl. Om dat *van* den *6den* naamval beheerscht, en *dezen* in het mannelijk geslacht, niet *deze*, de *6den* naamval is.

Mr. Waarom hebt gij *denzelve* in *dezelve* veranderd?

Leerl. Om dat *denzelve* de *4de* naamval is, en *dezelve* de *1ste* naamval, en een lijdend werkwoord nooit eenen *4den* naamval achter zich heeft. Zie voorts Vr. 42—44 over *de* en *den*; mischien zoude hier beter zijn *dezelfde*. **Mr.**

Mr. Wij hebben vergeten te spreken van het woordtje *werdt*, in het verbeterde opstel veranderd in *werd*, waarom hebt gij dit gedaan.

Leerl. Om dat *werd* aldaar de 3de perf. is van den onvolmaakt verleden' tijd van de aantoonende wijze van het hulpwoord *worden*, waarin de sluitletter *dt* geen plaats kan vinden.

Mr. Maar; 't is waar, wij hebben de les afgehandeld, is er nog niet eene gewigtige aanmerking omtrent de sluitletters *d* en *t*?

Leerl. Ja, het verleden deelwoord sluit ik met een *d*, als er in de onvolmaakt verl. tijd van de aantoonende wijze eene *d* wordt gevonden: met eene *t*, als er in den onvolm. verl. tijd eene *t* wordt gevonden; als ik vermaande, vermaand hebbende, ik lachte, gelacht hebbende.

Oefening over het ontleden van hetzelfde opstel.

Hannibal, Is een eigen zelfstandig naamwoord, 1ste naamval, mannelijk geslacht, eenvoudig getal.

naderhand Is een bijwerkwoord van tijd.

een Is een onbepaald lidwoord; 1ste naamval, mannelijk geslacht, eenvoudig getal.

vermaard Is een bijvoegelijk naamwoord, 1ste naamval, mannelijk geslacht, eenvoudig getal.

veldheer Is een gemeen zelfstandig naamwoord, 1ste naamval, mannelijk geslacht, eenvoudig getal.

F

der

- der** Is de tweed naamval, mannelijk gesl., meerv. getal, van het bep. lidw. *de*.
- Karthageni-
ënsers,** Is een eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 2de naamval.
- begeerde,** Is de 3de persf. van den onvolmaakt verl. tijd der aantoonende wijze, eenvoudig getal, van het bedrijvend, gelijkvloeiend, en regelmatig werkw. *begeeren*.
- nog** Is een bijwerkwoord, in de beteekenis van *boven dien*.
- maar** Is een bijwerkwoord van afzondering, hier voorkomende in plaats van slechts.
- negen** Is een onverbuigelijk telwoord van de hoofdgetallen.
- Jaren** Is een gemeen zelfstandig naamwoord, onzijdig geslacht, meervoudig getal, 6de naamval. W. p. 275.
- oud** Is een bijvoegelijk naamwoord, mannelijk gesl., eenvoudig getal, 1ste naamval; kan hier ook genomen worden voor een bijwerkwoord.
- sijnde,** Is het tegenwoordig deelwoord, van het werkw., anders hulpwerkwoord, *zijn*.
- van** Is een voorzetsel regeert den 2den naamval, (*van* in de beteekenis van *door*, en *over* regeert het den 6den naamval.)
- sijnen** Is een bezittelijk bijvoegelijk voornaamwoord; mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.
- vader,** Is een gemeen zelfstandig naamwoord, man-

- mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.
- Hamilcar*, Is een eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.
- wanneer* Is een voegwoord van tijd.
- deze* Is een aanwijzend voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 1ste naamval.
- de* Is de 4de naamval, mannelijk geslacht, meervoudig getal, van het bepaald lidwoord *de*.
- Romeinen* Is een eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 4de naamval.
- beoorloogde*, Is de 3de persoon, eenvoudig getal, van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijze van het bedrijvend, gelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *beoorlogen*.
- dat* Is een wenschend voegwoord.
- hij* Is een persoonlijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 1ste naamval.
- hem* Is de 3de naamval van het persoonlijk voornaamwoord *hij*, mannelijk geslacht, eenvoudig getal.
- mogte* Is de 3de persoon, van den onvolmaakt verledenen tijd der aanvoegende wijze, van het onzijdig, gelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *mogen*.
- vergunningen* Is de tegenwoordige tijd der onbepaalde

- de wijze van het onzijdig, gelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *vergunningen*.
- om* Is een voorzetsel voor de onbepaalde wijze.
- met* Is een voorzetsel regeert den 6den naamval.
- hem* Is een persoonlijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 6de naamval.
- te* Is een voorzetsel voor de onbepaalde wijze.
- gaan*. Is de tegenwoordige tijd van de onbepaalde wijze, van het onzijdig, ongelijkvloeiend, en onregelmatig werkwoord *gaan*.
- Genen* Is een aanwijzend voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 3de naamval, slaat op het verst afstaande zelfstandig naamwoord *Hannibal*.
- werd* Is de 3de pers., eenvoudig getal, van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijze, van het hulpwerkwoord *worden*.
- zijn* Is een bezittelijk voornaamwoord, onzijdig geslacht, eenvoudig getal, 1ste naamval.
- verzoek* Is een gemeen zelfstandig naamwoord, onzijdig geslacht, eenvoudig getal, 1ste naamval.
- vegestaan*, Is het verleden deelwoord van het lijdend werkwoord *toegestaan worden*; maakt

- maakt met het hulpwoord *worden* (werd) uit den 3den persoon van den onvolmaakt verledenen tijd der aant wijze, van het lijdend werkwoord, *toegestaan worden*.
- des,* Is een voorwaardelijk voegwoord.
- dat* Is een onderstellend voegwoord voor de aanv. wijze.
- hij,* Is de 1ste naamval, eenvoudig getal, van het persoonlijk voornaamwoord *hij*, mannelijk geslacht.
- voor* Is een voorzetsel regeert hier den 3den naamval.
- het* Is een bepaald lidwoord, onzijdig geslacht, eenvoudig getal, 3de naamval.
- heilige* Is een bijvoegelijk naamwoord, onzijdig geslacht, eenvoudig getal, 3de naamval.
- Antaar,* Is een eigen zelfstandig naamwoord, onzijdig geslacht, eenvoudig getal, 3de naamval.
- eene* Is een onbepaald lidwoord, vrouwelijk geslacht, eenvoudig getal, 4de naamval.
- gelofte* Is een zelfstandig naamwoord, vrouwelijk geslacht, eenv. getal, 4de naamval.
- deed* Is de 3de persf., van den onvolm. verl. tijd der aanvoegende wijze, van het bedrijvend, ongelijkvloeiend, en onregelmatig werkwoord *doen*.
- van* Is een voorzetsel voor de onbepaalde wijze.
- nimmer* Is een ontkennend bijwerkwoord, ziet op den toek. tijd, als *ik zal dan nimmer doen,*

doen, zoo ook *immer*; daar *ooit* en *nooit* zien op den verl. tijd, als *ik heb dat nooit gedaan*.

- een* Is een onbepaald lidwoord, mannelijk gesl., eenvoudig getal, 1ste naamval.
- vriend* Is een gemeen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 1ste naamval.
- der* Is de 2de naamval van het bepaald lidwoord *de*, mannel. geslacht, meervoudig getal.
- Romeinen* Is een eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 2de naamval.
- te* Is een voorzetsel voor de onbepaalde wijze.
- zullen* Is de tegenwoordige tijd der onbepaalde wijze, van het gebrekkig hulpwoord *zullen*.
- worden.* Is hier een werkwoord, tegenwoordige tijd van de onbepaalde wijze, van het onzijdig, ongelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *worden*; makende met het woordtje *te*, en het hulpwoord *zullen* uit den toekomenden tijd van de onbepaalde wijze van evengedacht werkwoord.
- Wat* Is een vragend voornaamwoord, onzijd. gesl., eenv. getal, 1ste naamval. Heeft in het mannelijk *wie*, en in 't vrouwelijke *wie*.
- dunkt* Is de 3de persoon, van de tegenwoordige

ge

- ge tijd der aantoonende wijze van het onpersoonlijk werkwoord *dunken*.
- U,** Is een persoonlijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, meerv. getal, 3de naamval, (hebbende in den 1ste naamval *gij*.)
- mijne** Is een bezittelijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 5de naamval.
- Leerlingen!** Is een gemeen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 5de naamval.
- van** Is een voorzetsel regeert hier den 6den naamval, als komende voor in den zin van *over*.
- dezen** Is een aanwijzend voornaamwoord, mannelijk gesl., eenv. getal, 6de naamval.
- zed?** Is een gem. zelfstandig naamw., mannelijk geslacht, eenvoudige getal, 6de naamval.
- en** Is een zamenbindend voeg-, of koppelwoord.
- echter** Is een bijwerkw van tegenoverstelling.
- is** Is de 3de pers. van den tegenwoordigen tijd der aant. wijze, eenv. getal, van het hulpwerkwoord *zijn*
- hij** Is een persoonlijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenv. getal, 1ste naamval.
- dezelve** Is een aanwijzend voornaamwoord, mannel. geslacht, eenv. getal, 1ste naamval; wordt hier als een betrekkelijk zelfstandig naamwoord gebezigd, gelijk *dezelve* veelal wordt gebezigd als een zelf-

zelfstandig naamwoord, en *dezelfde* als een bijvoegelijk; Weiland § 104 der woordvoeging, pag. 242.

nagekomen. Is het verleden deelwoord van het onzijdig werkwoord *nakomen*. (Zamengefteld uit het fcheidbaar voorzetsel *na*, en het onzijdig werkwoord *komen*.)

Oefening in de regels der woordvoeging, vervat in meer gemeld opftel, bij wijze van ondervraging door eenen Meester, aan zinnen leerling.

Mr. *Hannibal* begeerde. Volgens welken regel is dit geplaatst?

Leerl. De naamwoorden, en werkwoorden, moeten overeenkomen in *perfoon*, en *getal*.

Mr. *Hannibal*, een *vermaard veldheer*. Volgens welken regel?

Leerl. Twee zelfftandige naamwoorden, waar van het een het andere verklaart, moeten overeenkomen in den zelfden naamval, zonder dat men op het *getal*, of *geflacht* behoeft te letten.

Mr. *Een veldheer*. Volgens welken regel?

Leerl. Een *geflacht*, of *lidwoord*, moet overeenkomen met zijn naamwoord, in *getal*, *geflacht*, en *naamval*.

Mr. *Vermaard Veldheer*. Volgens welken regel?

Leerl. Een bijvoegelijk naamwoord moet overeenkomen met zijn zelfftandig naamwoord, in *getal*, *geflacht*, en *naamval*.

Mr. *Oud*. Waarom hebt gij dit woord geplaatst bij de ontleding in den *1ften* naamval, mannelijk *geflacht*?

Leerl.

Leerl. Om dat het staat op Hannibal, waarmede het alhier moet overeenkomen in geslacht, getal en naamval, en ook *zijn* geenen *4den* naamval bij zich duldt.

Mr. *Van zijnen vader.* Volgens welken regel?

Leerl. *Van* is een voorzetsel regeert den *2den* naamval, en daarom staat *zijnen vader* ook in den *2den* naamval.

Mr. *Zijnen vader.* Volgens welken regel?

Leerl. Een bijvoegelijk, bezittelijk voornaamwoord moet overeenkomen met zijn naamwoord, in geslacht, getal, en naamval.

Mr. *Mogte vergunnen.* Volgens welken regel?

Leerl. Het eene werkwoord eischt het andere in de onbepaalde wijze.

Mr. Maar wij hebben vergeten de *Romeinen beoorloogde.* Volgens welken regel?

Leerl. De bedrijvende werkwoorden eischen het zelfstandig naamwoord in den *4den* naamval; of hebben veeltijds den *4den* naamval, waarop ze hunne daad oefenen, bij zich.

Mr. *Vriend der Romeinen.* Volgens welken regel?

Leerl. Het eene zelfstandig naamwoord, eischt het andere in den *2den* naamval.

Mr. Waarom hebt gij het voornaamwoord *dezelve* in den eersten naamval geplaatst?

Leerl. Om dat, achter een lijdend werkwoord, geen *4den* naamval kan plaats vinden.

Oefening in het paraphraseren van eene rede, of overbrengen van dezelve in andere woorden, met behoud van den zin; klaarder gemaakt door met vorengemeld opstel alzoote handelen.

Wanneer Hannibal, welke naderhand is geweest een beroemd veldoverste onder de Kartageniëzers, zijne kinderschoenen nog niet had uitgetrokken, als slechts negen jaren oud zijnde, beviel hem reeds de lust om zijnen vader Hamilcar, welke ter dier tijde den Karthageniëzers, als veldoverste, diende, in eene oorlog tegen de Romeinen, te vergezellen. Hamilcar, een geslagen vijand der Romeinen, was te gereeder om dit zijn zoons verzoek toetestaan; verlangende slechts, dat ook zijn zoon met deze zijn haat tegen de Romeinen zoude doortrokken worden, en blijven, bepaalde hij hem bij deze voorwaarde, namelijk, hij zoude nimmer een vriend der Romeinen worden, het geen hij ook in der daad met dierbaren eede, naar de gewoonte dier tijden, hem liet bevestigen. Hoe komt U dit voor? mijne leerlingen! Hannibal is gedurende zijn gantsche leven aan dezen zijnen eed, het zij, hoe dit ook zij, getrouw gebleven.

2de OEFENING.

Die de deugt bemindt, moeilijkheden verdraagt naar eens anders goed niet streeft zijnen toornachtig is en den vrede zoekt leeft doorgaans met zijn tegenwoordig lot vergenoegd en ten aanzien der toekomst onbezorgd.

Verbetering, als voren.

Die de deugd bemint, moeilijkheden verdraagt, naar eens anders goed niet streeft, zijnen toornachtig is, en den vrede zoekt, leeft doorgaans met zijn tegenwoordig lot vergenoegd, en ten aanzien der toekomst onbezorgd.

Oc.

Oefening, als voren.

Mr. Waarom hebt gij achter het woord *deugt* de *t* in het verbeterde opstel veranderd in *d*?

Leerl. Om dat wij in de spelkunst geleerd hebben, dat wij dikwijls het meervoud van een zelfstandig naamwoord moeten raadplegen, om te weten, of het woord met een *d* of *t* moet worden geschreven, zoo als hier ook.

Mr. Waarom hebt gij achter het woord *beminds*, de *dt* veranderd in *t*?

Leerl. Om dat men nooit de *dt* tot fluitletter gebruikt, dan, wanneer men in de tegenwoordige tijd van de onbepaalde wijze een *d* vindt.

Mr. Waarom hebt gij *toren* in *toorn* veranderd?

Leerl. Om dat toorn gramfchap beteekent, en *soren* een hoog gevaarte in de lucht, genoeg bekend.

Mr. Maar, zeg mij nu eens, waarom hebt gij het woord machtig veranderd in magtig?

Leerl. Om dat er in het grondwoord mogen eene *g* gevonden wordt.

Oefening over het ontleden van het zelfde opstel.

Die Is een-aanwijzend voornaamwoord, (waar voor dikwijls het perfoonlijk voornaamwoord *hij* wordt weggelaten, gelijk ook hier) mannelijk geflacht, eenvoudig getal, *1fte* naamval.

de Is een bepaald lidwoord, vrouwelijk geflacht, eenvoudig getal, *4de* naamval.

deugd Is een zelfftandig naamwoord, vrouwelijk geflacht, eenv. getal, *4de* naamval.

be-

- bemint**, Is de 3de perf., eenv. getal, van de tegenwoordige tijd der aant. wijze, van het bedrijvend, gelijkvl., en regelmatig werkwoord *beminnen*.
- moeilijkheden** Is een gem. zelfstandig naamwoord, vrouwelijk geslacht, meerv. getal, 4de naamval.
- verdraagt**, Is de 3de perf., eenv. getal, van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijze, van het bedrijvend, ongelijkvl., en regelmatig werkwoord *verdragen*.
- naar** Is een voorzetsel, regeert den 4den naamv.
- eens** Is een onbepaald lidwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.
- anders** Is eigenlijk een bijvoegelijk naamwoord, maar komt hier voor als een zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.
- goed** Is een gemeen zelfstandig naamw., onzijdig geslacht, eenv. getal, 4de naamval; staat hier in plaats van goederen.
- niet** Is een ontkennend bijwerkwoord.
- streeft**, Is de 3de perf., eenv. getal, van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijze, van het onzijdig, gelijkvl., en regelmatig werkwoord *streven*.
- zijn** Is een bijvoegelijk bezittelijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.
- toorn** Is een gemeen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 2de naamval.

mag-

- magtig* Is een bijvoegelijk naamwoord, mannelijk geslacht, eenv. getal, 1ste naamval.
- is*, Is de 3de pers., eenv. getal, van den tegenwoordigen tijd der aant. wijze, van het werkwoord *zijn*.
- en* Is een zamenbindend voegwoord.
- den* Is de 4de naamval, eenvoudig getal, mannelijk geslacht, van het bepaald lidwoord *de*.
- vrede* Is een gemeen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 4de naamval.
- zoekt*, Is de 3de pers., eenv. getal, van den tegenw. tijd der aant. wijze, van het bedrijvend, ongelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *zoeken*.
- leeft* Is de 3de pers. eenv. getal, van de tegenw. tijd der aantoonende wijze, van het onzijdig, gelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *leven*.
- doorgaans* Is een bijwerkwoord van tijd.
- met* Is een voorzetsel, regeert den 6den naamval.
- zijn* Is een bijvoegelijk bezittelijk voornaamwoord, onzijdig geslacht, eenv. getal, 6de naamval.
- tegenwoordig* Is een bijvoegelijk naamwoord, onzijdig geslacht, eenv. getal, 6de naamval.
- lot* Is een gemeen zelfstandig naamwoord, onz. geslacht, eenv. getal, 6de naamval.
- vergenoegd*, Is eigenlijk een bijvoegelijk naamwoord, maar is hier een bijwerkwoord.

en

- en** : Is een zamenbindend voegwoord.
ten aan- : Is hier een redegevend voegwoord,
zien : anders een zelfstandig naamwoord.
der : Is de *2de* naamv. eenv. getal, van het bepaald lidwoord *de*; vrouwelijk geslacht.
toekomst : Is een gem. zelfstandig naamw.; vrouwelijk geslacht, eenv. getal, *2de* naamval.
ontworpen : Is hier een bijwerkwoord.

Oefening in de regels der woordvoeging.

Mr. De deugd. Volgens welke regel?

Leerl. De lidwoorden moeten overeenkomen met hunne zelfstandige naamwoorden, in getal, geslacht, en naamval.

Mr. De deugd bemint. Volgens welke regel is dit geplaatst, en waarom hebt gij *de deugd* in den *2den* naamval?

Leerl. Om dat *beminnen* een bedrijvend werkwoord is, en een bedrijvend werkwoord altijd eener *2den* naamval, waarop het zijn daad oefent, bij zich heeft.

Mr. Eens anders goed. Volgens welke regel?

Leerl. Het eene zelfstandig naamwoord eischt het andere in den *2den* naamval.

Mr. Zijnen toorn. Volgens welke regel?

Leerl. De voornaamwoorden moeten overeenkomen met hunne zelfstandige naamwoorden, in getal, geslacht, en naamval.

Mr. Magtig zijnen toorn. Volgens welke regel?

Leerl. *Magtig* beheerscht den *2den* naamval, en daarom staat *zijnen toorn* in den *2den* naamval.

Zie Weiland over de bijvoegelijke naamwoorden.

woorden, welke den tweeden, derden, en vierden naamval vorderen § 51, der woordvoeging, pag 225.

Mr. *Vrede zoekt.* Volgens welke regel?

Leerl. Bedrijvende werkwoorden regeren de zelfstandige naamw. in den 4den naamval.

Mr. *Met zijn lot.* Volgens welke regel?

Leerl. *Met* is een voorzetsel, regeert den 6den naamval.

Mr. *Ten aanzien der toekomst.* Volgens welke regel?

Leerl. Het eene zelfstandig naamwoord eischt het andere in den 2den naamval.

Oefening in het paraphraseren van eene rede, of overbrengen van dezelve in andere woorden, met behoud van den zin.

Hij, die waarlijk deugdzaam is, beleedigenen van anderen geduldig draagt, niet haakt naar eens anders goed, zijne drift weet te matigen, en vreedzaam van aard is, zal doorgaans vergenoegd leven, te vreden met zijn tegenwoordig lot, en met vergenoegen uitzien op zijn volgend leven.

Nog eens?

Die de deugd bemint, of hij, die het er dagelijks op toelegt om meer en meer zijne pligten jegens God, zich zelven, en zijnen evenmensch te betrachten; hij waarlijk alleen kan de pligten van mensch en burger, dat is wat billijk en regtvaardig is, uitoefenen. Moeilijkheden en beleedigenen kan hij verdragen, de pligten, welke hij aan zijne naasten verschuldigd is, verbieden hem wraak; **nim-**

nimmer zal hij uit hoofde van dezen pligt eens anders goed begeeren; zijnen toorn zal hij trachten te bedwingen, en den vrede op alle mogelijke wijze trachten te behartigen.

Heerlijke gevolgen zullen voor hem hieruit voortspuiten. Hij zal vergenoegd leven; ja onbezorgd voor den toekomst.

3de OEFENING.

Aristides een van de griekse veltheeren was in zijn leven deugdzaam en echter wert hij uit zijn vaderland verband de Atheniënsers riepen hem na eenige Jaaren wederom en hij bewees aan zijne landslieden in oorlog en vrede nuttige diensten zonder aan de geledene beledigingen te denken.

Verbetering door plaatsing van schrijfteekenen, zuivering van spelfouten, en de verbuiging der woorden.

Aristides, een van de griekse veldheeren, was in zijn leven deugdzaam, en echter werd hij uit zijn vaderland verbannen. De Atheniënsers riepen hem na eenige Jaren wederom, en hij bewees aan zijne landslieden, in oorlog, en vrede, nuttige diensten, zonder aan de geledene beledigingen te denken.

Oefening over het plaatsen der scheidteekenen, zuivering van spelfouten, en de verbuiging der woorden, bij wijze van zamenpraak tusschen Meester en Leerling.

Mr. Waarom hebt gij achter het woord Aristides, op den eersten regel een comma, of scheidteeken geplaatst?

Leerl.

- Leerl. Om dat er, als 't ware, een' tusfchenzin volgt, of de eerste stelling aldaar wordt afgebroken.
- Mr. Waarom hebt gij de *t* in het woord *velt-heeren* veranderd in *d*?
- Leerl. Om dat men in de spelkunst vooral moet acht geven op de afleiding van het woord, en het woord *veldheer* afftamt van het woord *veld*, dus zoude *veldheer* met eene *d* moeten worden gefchreven.
- Mr. Waarom hebt gij de *ch* in griekfche geplaatst?
- Leerl. Om dat de bijwerkwoorden door *ch* aantemen bijvoegelijke naamwoorden worden.
- Mr. Maar zeg mij nu eens, waarom hebt gij de *t* in het hulpwoord *werd* veranderd in *d*?
- Leerl. Om dat wij in de spelkunst geleerd hebben, dat er in den *3den* perfoon van de onvolm. verl. tijd der aantoonende wijze, geen *t* tot fluitletter gebruikt wordt.
- Mr. Waarom hebt gij *verband* in *verbannen* veranderd?
- Leerl. Om dat het deelwoord op *en* eindigt, wanneer de korte *a*, voor *n* kooft; als *ban-nen*, *gebannen*.
- Mr. Zeg mij nu eens, waarom dat gij in het woord Atheniënfers een *h* hebt geplaatst?
- Leerl. Om dat deze ook in 't oorfpronkelijke wordt gevonden.
- Mr. Waarom hebt gij het woord *Jaaren* veranderd in *Jaren* met ééne *a*?
- Leerl. Om dat wij in de enkele en dubbelde vo-

kaal, of klinker spelling, vooral moeten letten, of het woord op eenen medeklinker stuit of niet, zoo als hier *Jaran*, het geen op geen medeklinker stuit.

Mr. Maar waarom hebt gij achter het woord *beweez*, de *z* veranderd in *s*?

Leerl. Om dat wij in de spelkunst geleerd hebben, dat de *z* nooit als eene s-litter voorkomt.

Mr. *Landlieden* hebt gij veranderd in *kandslieden*?

Leerl. Om dat men schrijft *landsmān*, wanneer wij iemand, welke met ons in hetzelfde land woont, bedoelen, en daar en tegen *landman*, wanneer wij iemand, welke met ons op het land, dat is ten platten lande woont, bedoelen.

Mr. Waarom hebt gij beledigingen in beledigingen veranderd?

Leerl. Om dat men schrijft *beloedigen*.

Oefening over het ontleden van hetzelfde opstel.

Aristides. Is een eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk gesl., eenvoudig getal, 1ste naamval.

een Is een wortelwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 1ste naamval.

van Is een voorzetsel, regeert hier den tweeden naamval.

de Is een bepaald lidwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 2de naamval.

grieksch Is een bijvoegelijk naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 2de naamval, veld.

- veldhoe-** Is een gemeen zelfftandig naamwoord,
ren, mannelijk geflacht, meervoudig getal, *2de* naamval.
- was** Is de *3de* perf., eenvoudig getal, van den onvolm. verledenen tijd der aantoonende wijze van het werkwoord *zijn*.
- in** Is een voorzetsfel, regeert hier den *6den* naamval.
- zijn** Is een bezittelijk bijvoegend voornaamwoord, onzijdig geflacht, eenvoudig getal, *6de* naamval.
- leven** Is een gem. zelfftandig naamwoord, onzijdig geflacht, eenv. getal, *6de* naamval.
- dougd-** Is eigenlijk een bijvoegelijk naamwoord;
zaam, maar is hier een bijwerkwoord.
- en** Is een samenbindend voegwoord.
- echter** Is een bijwerkwoord van tegenoverftelling.
- werd** Is de *3de* perf. eenvoudig getal, van den onvolm. verl. tijd der aant. wijze van het hulpwerkwoord *worden*.
- hij** Is een perfoonlijk voornaamwoord, *3de* perf., eenvoudig getal, mannelijk geflacht, *1ste* naamval.
- uit** Is een voorzetsfel regeert den *6den* naamval.
- nijn** Is een bijvoegelijk bezittelijk voornaamwoord, onzijdig geflacht, eenvoudig getal, *6de* naamval.
- vader-** Is een gemeen zelfftandig zamengefteld
land naamwoord, onzijdig geflacht, eenvoudig getal, *6de* naamval.
- verban-** Is het verleden deelwoord van het lijdend
nen. werkwoord *verbannen worden*, en maakt

met het hulpwoord *worden* (werd) uit den 3den pers. van den onvolm. verl. tijd der aant. wijze van het lijdend werkwoord *verbannen worden*.

- De** Is een bepaald lidwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 1ste naamval.
- Atheniënsers.** Is een eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 1ste naamv.
- riepen** Is de 3de persoon, meervoudig getal, van den onvolm. verledenen tijd der aantoonende wijze, van het bedrijvend, ongelijkvl., en regelm. werkwoord *roepen*.
- hem,** Is een persoonlijk voornaamwoord; mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 4de naamval, in den 1sten naamval *hij*.
- na** Is een voorzetsel regeert den 4den naamval.
- eenige.** Is een bijvoegelijk naamwoord, onzijdig geslacht, meervoudig getal, 4de naamval, anders een algemeen telwoord.
- Jaren,** Is een gemeen zelfstandig naamwoord, onzijdig geslacht, meervoudig getal, 4de naamval.
- wederom,** Is een scheidbaar voorzetsel van *roepen*.
- en** Is een samenbindend voeg- of koppelwoord.
- hij** Is een persoonlijk voornaamwoord, mannelijk geslacht, eenv. getal, 1ste naamval.
- beweest** Is de 3de pers. eenvoudig getal, van de onvolm. verl. tijd der aantoonende wijze, van het bedrijvend, ongelijkvloeiend, en regelmatig werkwoord *bewijzen*, zamengesteld uit het onscheidbaar voorzetsel *be* en het werkwoord *wijzen*.

aan

- aan** Is een voorzetsel regeert den 3den naamval.
- zijne** Is een bezittelijk voornaamwoord, mannel. geslacht, meerv. getal, 3de naamval.
- landslie-**
den, Is een gem. zamengesteld zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 3de naamval.
- in** Is een voorzetsel regeert hier den 6den naamval.
- oorlog,** Is een gemeen zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenvoudig getal, 6de naamval.
- en** Is een zamenbindend voeg- of koppelwoord.
- vrede,** Is een gem. zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, eenv. getal, 6de naamval.
- nuttige** Is een bijvoegelijk naamwoord, mannelijk geslacht, meerv. getal, 4de naamval.
- diensten,** Is een zelfstandig naamwoord, mannelijk geslacht, meervoudig getal, 4de naamval.
- zonder** Is een voegwoord.
- aan** Is een voorzetsel, regeert den 3den naamval.
- de** Is een bepaald lidwoord, mannel. geslacht, meervoudig getal, 3de naamval.
- geledene** Is het verleden deelwoord van het lijdend werkwoord *geleden* worden, vrouwelijk geslacht, meervoudig getal, 3de naamval.
- beleed-**
gingen. Is een zelfstandig naamwoord, vrouwelijk geslacht, meervoudig getal, 3de naamval.
- te** Is een voorzetsel voor de onbepaalde wijze.
- denken.** Is de tegenwoordige tijd van de onbepaalde wijze, van het onzijdig, ongelijkvl. en regelmatig werkwoord *denken*.

*Oefening over de regels der woordvoeging,
vervat in meer gemeld opstel, enz.*

Mr. *Aristides, een van de griekſche veldheeren.*
Volgens welken regel?

Leerl. Twee zelfſtandige naamwoorden, waarvan het een het ander verklaart, moeten overeenkomen in denzelfden naamval, zonder, dat men op het getal, of geſlacht behoeft te letten.

Mr. *In zijn leven.* Volgens welken regel?

Leerl. *In* is een voorzetsel, regeert hier den 6den naamval, en daarom ſtaat *zijn leven* ook in den 6den naamval.

Mr. *Uit zijn vaderland.* Volgens welken regel?

Leerl. *Uit* is een voorzetsel regeert den 6den naamval, en daarom ſtaat *zijn vaderland* in den 6den naamval.

Mr. *De Atheniënſers riefen.* Volgens welken regel is dit geplaatst?

Leerl. De werkwoorden moeten overeenkomen, met hunne zelfſtandige naamwoorden in perſoon, en getal.

Mr. Waarom hebt gij *eenige jaren* in den 4en naamval geplaatst?

Leerl. Om dat *na* een voorzetsel is, en den 4den naamval regeert, daarom ſtaat *eenige jaren* ook in den 4den naamval.

Mr. *Hij bewees.* Volgens welken regel?

Leerl. De werkwoorden moeten overeenkomen met hunne zelfſtandige naamwoorden, of voor- naamwoorden in perſoon, en getal.

Mr. *Aan zijne landſheden.* Volgens welken regel?
Leerl.

Leerl. *Aan* is een voorzetsel, regeert den 3den naamval.

Mr. *Zijne landslieden*. Volgens welken regel hebt gij dit geplaatst?

Leerl. De voornaamwoorden moeten overeenkomen met hunne zelfstandige naamwoorden, in getal, geslacht, en naamval.

Mr. *In oorlog en vrede*. Volgens welken regel?

Leerl. *In* is een voorzetsel regeert hier den 6den naamval, en daarom staat *oorlog en vrede* ook in den 6den naamval.

Mr. *Nuttige diensten*. Volgens welken regel?

Leerl. De bijvoegelijke naamwoorden moeten overeenkomen met hunne zelfstandige naamwoorden, in getal, geslacht, en naamval.

Mr. Waarom hebt gij *geledene beleedigingen* in de 3de naamval geplaatst?

Leerl. Om dat *aan* een voorzetsel is, en den 3den naamval regeert, daarom staat *geledene beleedigingen* in den 3den naamval.

Oefening in het paraphraseren van eene rede, of overbrengen van dezelve in andere woorden, met behoud van den zin.

Aristides, welke één van de griekfche veldheeren is geweest, (*in leven een der griekfche veldheeren*) (*geweest zijnde een van de griekfche veldheeren*), bezat vele deugden; doch moest, niet tegenstaande deze, uit zijn vaderland verbannen, als balling in vreemde landen omzwerven. Hier eenige jaren omgezworven hebbende, riepen de Atheniënfers hem terug, wanneer hij naderhand, zoo wel in oorlog, als in vrede, niet denkende aan de geledene beleedigingen

digingen, aan deze zijne landslieden gewigtige diensten bewees (†).

Vr. 301. Nu zoudt gij zeggen, zijn wij aan het einde van ons onderwijs gekomen; maar neen?

Dat ik U invalle — ja, gij hebt mij wel geleerd den proef te nemen van een opstel te verbeteren, redenen van de verbetering te geven, hetzelfde te ontleden, naar de regels der woordvoeging, en om het eindelijk te paraphraseren; maar in der daad blijft het het opstel van U; echter ben ik er nog verre van af, om zelve een opstel te maken, of te stellen.

Vr. 302. Het is zeer wel van U begrepen, — de voorraad, vervat in het besluit van mij, na Vr. 300, dadelijk volgende op het onderwijs in de schrijfteekenen, hebt gij — neem nu eens dat zelfde opstel van Aristides, en maak mij daarvan eens eene kleine reede — hoe zult gij nu hierin te werk gaan?

Ik zal dan eerst eens onderzoeken, welke stellingen in dat opstel voorkomen.

Vr. 303. Zeer wel, maar het onderzoek na de pe-

(†) (*In leven een der grieksche veldheeren*) (*gewest zijnde een van de grieksche veldheeren.*) De deelwoorden worden omschreven dikwijls door het betrekkelijk voornaamwoord *welke* of *die*, door *als*, of *daar*, door *indien*, of *wanneer*, door *om dat*, of *dewijl*, door *hoewel*, *niet tegenstaande*, *indien*, *ofschoon*, *ook*; en zoo ook wederkeerig; b. v. *hoe groot is de wijsheid van God, alles bestuurende*, kan men omschrijven, *welke alles bestuurd*, en zoo in het tegenovergestelde, *hoe groot is de wijsheid van God, welke alles bestuurt*, kan men omzetten, *alles bestuurende*: dus kan men ook dikwijls een bedrijvend werkwoord omschrijven door een lijdend werkwoord, en zoo wederkeerig; als: *de Meester onderwijst zijnen leerling*; *de leerling wordt door den Meester onderwezen*.

perioden moet gij niet achter laten. —
Zeg mij dan eens, hoe vele stellingen
ontmoet gij in dit opstel?

1° Aristides was deugdzaam, 2° hij werd verban-
nen, dus drie stellingen in de eerste periode.

Vr. 304. Dit begin behaagt mij wel, ga eens
verder?

1° Zij riepen hem terug, 2° hij bewees nuttige
diensten, 3° hij dacht aan geene beleedigingen; dus
deze drie stellingen maken de tweede periode uit.

Vr. 305. Hoe nu verders?

Ik begin te denken, wat van Aristides gezegd
wordt, wat aan hem gedaan werd, hoe hij terug
geroepen werd door de Atheniënsers, nuttige dien-
sten bewees, en aan geene verongelijking immer
dacht.

Vr. 306. Deze leiding is zeker voor U zeer wel
uitgedacht, maar denk eens nader?

Dit is de grond, waarop ik mijn gebouw zal op-
richten, de geschiedenisfen, waarin gij mij reeds
hebt onderwezen, te hulp nemen, en dan eindelijk
het besluit opmaken, en vang alzoo aan.

Aristides zal het onderwerp van deze mijne rede
zijn. Hij was geboren in Griekenland, en onder
de Grieken, toen een groot volk op den aardbo-
dem, opgevoed. Hij was die gene onder hun,
welke, tot mannelijke Jaren gekomen zijnde, met
er daad toonde, dat hij de lessen, in zijne jonge
jaren, van 'beste meesters, ontvangen, niet te ver-
geefs had gehoord. Hij werd veldheer onder de
Grieken; voldeed aan zijne verwachting; doch ver-
viel kort daarna onder verdenking, in zoo verre

zelfs, dat hij uit zijn vaderland werd verbannen. Men verhaalt van hem, dat hij deugdzaam was, en dus getrouw aan zijne pligten, zoo als bij onderzoek ook bleek, dat hij waarlijk was.

Hoor, hoe de Atheniënsers hem terug riepen, en alzoo van zijne verdenking onthieven, hem voor onschuldig verklaarden.

Groot, moet men zeggen, was zijne overwinning, nog te grooter, wanneer wij ons te binnen brengen, dat hij door de *Atheniënsers* werd terug geroepen, door eenen regtbank, welke toen ter tijd te Athenen, *eene voorname stad* in Griekenland, den zetel van kunsten, en wetenschappen, bloeide; door eenen *regtbank*, in de gantsche wereld vermaard, als uit regters bestaande, welke, zoo men dit van menschen immer mag zeggen, schier onfeilbaar waren.

Men kan van deze regters te rechte veronderstellen, dat zij alles nauwkeurig hebben onderzocht, de zaken, hoe in den beginne zieh hadden toegebragen, hoe in hunnen voortgang, hoe in het einde.

Aristides terug geroepen zijnde, werd op nieuws tot veldheer aangesteld — hoe veel roemruchtiger was nu zijne overwinning niet? daden begonden te spreken, en zijne overwinning was volledig.

Wat zeg ik volledig? neen, nog te groter, wanneer, hij, ten tweedenmale tot veldheer zijnde aangesteld, zijn vaderland de gewigtigste diensten bewees.

Hoe

Eene voorname stad. Thans een klein dorpje Stetines genaamd. Zoo gaat het, met 's werelds wisselingen.

Regtbank. Areöpagus genaamd, waarvoor Paulus sprak. Hand. 19 vs. 16, en volgende versen.

Hoe edelmoedig was het gedrag van Aristides, noch in zijne ballingschap, noch naar zijne herstelling, oefende hij de minste wraak uit. Welke woelingen had hij niet kunnen maken, in zijne ballingschap? Welke onheilen, al waren het dan ook slechts die van eigenbelang, had hij zijn vaderland niet kunnen berokkenen! Ja, mijne waardige leermeester! gij zegt hij was groot in oorlog en vrede, dus was hij dan niet alleen een groot krijgsman; maar ook een groot staatsman.

Zoo meen ik dan aan den titel van dit werkje, in zoo verre het slechts eene handleiding is, te hebben voldaan: alleen zal ik den onervarenen, nog met een woord, op den weg moeten brengen, om hetzelfde te bestudeeren: ten dien einde doe hij het doorschieten met wit papier; of anders bediene hij zich van het wit papier, het geen ik met voordacht boven, onder, en op den kant der bladzijden heb gelaten; teekene aldaar slechts aan de schrijvers, welke breeder hebben geschreven; leze voorts met aandacht Weiland en Siegenbeek, waarbij hij voege de beknopte aanleiding tot de kennis der nederduitsche taal door Klaas Stijl, en met aanmerkingen vermeerderd door Lambertus Bolhuis, een werkje, vooral wegens deszelfs aanmerkingen, van veel belang; zelfs voor deskundigen; make alzoo aantekeningen, in navolging van de weinige aantekeningen, bij dit werkje gevoegd, wanneer ik niet twijfele, of dit zal hem brengen tot een roemrijk, en voordeelig

Einde.

R E G I S T E R.

	Pag.
Verbuiging van zelfstandige naamwoorden	8
Van lidwoorden	9
Onderscheid van <i>de</i> en <i>den</i>	9
Verbuiging van het zelfstandig en bijvoegelijk naamwoord	11
Stamwoorden, en zamengestelde woorden	12
Hoe de geslachten te kennen	13
Vergroting der bijvoegelijke naamwoorden	16
Van de voornaamwoorden	17
Verbuiging der voornaamwoorden	19
Van de werkwoorden	22
Hulpwerkwoorden	22
Van een bedrijvend werkwoord	24
Van een onzijdig werkwoord	25
Van een onpersoonlijk, wederkeerig, gelijkvloeiend, regelm. en onregelm. werkwoord	26
Van de oudheid der ongelijkvloeiende	27
Van de rangen der werkwoorden	29
Van het uitgaan der deelwoorden	29
Van de telwoorden	30
Van de tijden in de gebiedende wijs	31
	Ver-

R E G I S T E R.

	Pag.
Vervoeging der hulpwerkwoorden - - -	32
_____ van het bedrijvend werkwoord <i>be-</i>	
<i>minnen</i> - - - - -	37
_____ van het onpersoonlijk werkwoord	
<i>berouwen</i> - - - - -	41
Van het deelwoord - - - - -	44
Van het bijwerkwoord - - - - -	44
Van de beteekenis derzelve - - - - -	44
Of uit meer dan een woord bestaan kan -	47
Onderscheid der bijwerkwoorden - - - -	47
Wanneer worden bijwerkwoorden bijvoegelijke	
naamwoorden - - - - -	48
Van de voorzetsels - - - - -	49
Van een voeg- of koppelwoord - - - - -	50
Van een tuschenwerpsel - - - - -	52
Van de spelkunde - - - - -	52
Van de woordvoeging - - - - -	62
Van stellingen en perioden - - - - -	64
Van de schrijfteekenen - - - - -	72

D R U K F E I L E N.

- Bl. 10 reg. 9 van bov. staat *bemint*, moet zijn *bemind*.
 12 reg. 12 van ond. staat *vergotende*, moet zijn *vergrootende*.
 16 reg. 7 van ond. staat *groter*, moet zijn *grooter*.
 — reg. 4 van ond. noot staat *als ik*, moet zijn *als achter zich*.
 18 reg. 11 van bov. staat *zich zijn*, moet zijn *zich, zijn*.
 19 reg. 5 van ond. staat *harer, of van haar*, moet zijn *hunner, of van hun*.
 — reg. 12 van ond. staat *hunner*, moet zijn *harer*.
 21 reg. 19 van ond. staat *aan deze, of dezer*, moet zijn *aan dezen of dezen*.
 — reg. 19 van ond. staat *aan deze, of dezen*, moet zijn *aan deze, of dezer*.
 23 reg. 12 van bov. staat *gelopen*, moet zijn *geloopen*.
 24 reg. 4 van ond. staat *in dezelfde tijd*, moet zijn *in denzelfden tijd*.
 — — 4 van ond. staat *ik deed alles*, moet zijn *ik deed alles*.
 — — 3 van ond. staat *ik heb alles gedaan* moet zijn *ik heb alles gedaan*.
 25 reg. 2 van bov. noot, staat *eenen* moet zijn *een*.
 — reg. 8 van bov. noot, staat *van een lijdend werkwoord*, moet zijn *van een bedrijvend of lijdend werkwoord*.
 27 reg. 6 van bov. staat *breid*, moet zijn *bried*.
 28 reg. 1 van ond. staat *omtrent*, moet zijn *omtrent*.
 29 reg. 13 van ond. staat *niets*, moet zijn *weinig*.
 32 reg. 5 van ond. staat *gij had*, moet zijn *gij hadt*.
 — — 2 van ond. staat *gijl. haddet*, lees liever *gij hadt*.
 61 reg. 4 van ond. staat *een grote tak*, moet zijn *een groote tak*.
 66 reg. 3 van ond. staat *zoo kooft ook welke met letteren, over een in getal en geslacht*, moet zijn *zoo komt ook welke met letteren overeen, in getal, en geslacht*.
 73 reg. 14 van bov. staat 91, moet zijn 190.
 75 reg. 7 van ond. staat *vind*, moet zijn *vindt*.

Voorts verbeterde de leermeester, of andere lezer de verdere ingesloopte feilen; wille aan de hem noodzakelijk schijnende, uitlatingen; als vr. 72 de onregelmatige vergrooing en andere, welke, indien hij dezelve niet kent, hij bij WRILAND kan vinden.

